

IMAGO PABO EN LERARENBEROEP ONDER MANNELIJKE EN ALLOCHTONE HAVISTEN

Onderzoek in opdracht van
het Arbeidsmarktplatform
Primair Onderwijs

september 2012

Imago PABO en lerarenberoep onder mannelijke en allochtone havisten

Onderzoek in opdracht van het Arbeidsmarktplatform Primair Onderwijs
Wouter van Casteren
Sil Vrielink
Carlijn Braam
Ronic van der Hoek

ResearchNed
september 2012

© 2012 ResearchNed Nijmegen in opdracht van het Arbeidsmarktplatform Primair Onderwijs. Alle rechten voorbehouden. Het is niet geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in publicaties zonder nauwkeurige bronvermelding.

Inhoud

1	Inleiding	2
1.1	Onderzoeksvragen	2
1.2	Onderzoeksaanpak	2
2	Achtergronden: eerder onderzoek en beleidsontwikkelingen	4
2.1	Imago pabo en lerarenberoep in de afgelopen jaren	4
2.2	Beleidsontwikkelingen en recente maatregelen	5
3	Stromen naar de pabo en alternatieve studiekeuzes	7
3.1	Inleiding	7
3.2	Kiezen voor de pabo	7
3.3	Opleidingskeuze als het toch de pabo niet wordt	8
4	Het imago van de pabo en van het lerarenberoep onder havisten	10
4.1	Wat havisten aantrekt in een studie en een beroep	10
4.2	Het imago van de pabo en het lerarenberoep	11
4.2.1	Imago van de pabo	12
4.2.2	Imago van het lerarenberoep	13
4.3	Wat trekt leerlingen die de pabo overwegen of kiezen daarin aan?	16
4.4	Motieven bij pabo-overwegers om toch niet voor de pabo te kiezen	18
4.5	Wat de keuze voor de pabo nog kan doen kantelen	20
5	Samenvatting en conclusies	21
6	Bijlage: tabellen	24

1 Inleiding

In opdracht van het Arbeidsmarktplatform Primair Onderwijs heeft ResearchNed onderzoek gedaan naar het imago van de pabo en het beroep van po-docent onder havisten. Doel van het onderzoek is na te gaan hoe havisten aankijken tegen de pabo en het beroep van leraar, met specifieke aandacht voor het oordeel van mannelijke en allochtone havisten.

Door de vergrijzing van het personeel in het primair onderwijs dreigt over enkele jaren een tekort aan leraren te ontstaan. Het is daarom van belang dat de komende jaren voldoende studenten voor de pabo kiezen. Met de resultaten van dit onderzoek wil het Arbeidsmarktplatform Primair Onderwijs de opleidingen ondersteunen bij de werving van meer havisten.

1.1 Onderzoeksvragen

De navolgende onderzoeksvragen staan in dit onderzoek centraal.

Het imago van de pabo en van het lerarenberoep:

- (1) Wat is het imago van de pabo en het lerarenberoep onder de leerlingen die de lerarenopleiding niet hebben overwogen?
- (2) Zijn er daarbij verschillen tussen mannelijke en vrouwelijke havisten en tussen autochtone en allochtone havisten?

Studie- en beroepskeuzemotieven bij havisten en de motivatie om (niet) voor de pabo te kiezen:

- (3) Wat is de motivatie van havisten om naar de pabo te gaan? Welke elementen in de opleiding en/of het beroep trekken hen specifiek aan?
- (4) Hoeveel havisten zijn er die de pabo overwegen maar er uiteindelijk niet voor kiezen? Op welk moment maken ze die keuze? Waarom gaan deze studenten uiteindelijk niet naar de pabo en voor welke opleiding kiezen zij wel?
- (5) Wat zijn in het algemeen elementen in een studie of een beroep die (mannelijke en allochtone) leerlingen het meest aanspreken?

1.2 Onderzoeksaanpak

Het imago van de pabo is onderzocht met een literatuurstudie, een enquête onder havisten en een secundaire analyse van data vanuit de Startmonitor.

Literatuurstudie

Het imago van de pabo is de afgelopen jaren vaker onderzocht. Ook is er eerder beleid ontwikkeld om meer mensen naar de pabo te trekken. Relevant onderzoek en recente maatregelen zijn in hoofdstuk 2 samengevat.

Internetenquête onder havisten

Ten behoeve van dit onderzoek is door ResearchNed een internetenquête uitgezet onder leerlingen in 4 en 5 havo. Voor het benaderen van deze groep is gebruikgemaakt van het scholierenpanel van ResearchNed, het YoungVotes panel van Noviodata en het jongerenpanel van Centron. Om voldoende enquêtegegevens te krijgen van mannelijke allochtone havisten is aanvullend de enquête uitgezet onder de leerlingen van enkele 'zwarte scholen' (aandeel allochtone leerlingen groter dan 40%).

Waar mogelijk zijn in de enquête dezelfde vragen gehanteerd als in de Startmonitor en in eerder door ResearchNed uitgevoerd onderzoek naar het imago van de lerarenopleiding. Hierdoor zijn de resultaten van de onderzoeken onderling vergelijkbaar.

In totaal hebben 742 leerlingen gerespondeerd. Ondanks drie uitgevoerde rappels, bleef de respons laag. Reden kan zijn dat in de periode van het veldwerk (25 april tot 29 mei) de voorjaarsvakantie en de eindexamens vielen. Met aftrek van bouncers en personen die buiten de doelgroep vallen, zijn in totaal naar schatting ongeveer 5.500 leerlingen benaderd.

Door de gerichte enquêtering op zwarte scholen telt de respondentengroep een relatief groot aantal allochtonen. Mannen repondeerden beduidend minder dan vrouwen. In de presentatie van de resultaten zijn de aantallen gewogen op etniciteit en geslacht.

Tabel 1.1: Enquête: respondenten (leerlingen 4/5 havo) naar geslacht en herkomst

	Man	Vrouw	Totaal
Autochtoon	179	366	545
Westers allochtoon	30	52	82
Niet-westers allochtoon	35	80	115
Totaal	244	498	742

Secundaire analyse Startmonitor

De Startmonitor is een grootschalig onderzoek naar studiekeuzemotieven, studiesucces en -uitval in het hoger onderwijs. Op basis van de Startmonitors 2010 en 2011 is informatie beschikbaar over 1.575 pabo-studenten met een havodiploma en 17.381 havisten in andere hbo-opleidingen. Daaronder zijn 75 allochtone pabo-studenten en 227 mannelijke pabo-studenten. Het aantal pabo-studenten in de Startmonitor dat man is en allochtoon, is te klein (n=6) om zinnige uitspraken over te doen. Op basis van de Startmonitor kan een betrouwbaar beeld worden geschetst van het imago van de pabo en de redenen om wel of niet voor de pabo te kiezen. Een belangrijk verschil met de enquête onder havisten is dat de Startmonitor eerstejaarsstudenten laat terugblikken op hun studiekeuze en op imago's van opleidingen en beroepen die daarbij mogelijk een rol speelden, waar in het voorliggende onderzoek havisten zijn bevroegd die op dat moment met hun studiekeuze bezig waren. In dit onderzoek is de Startmonitor benut als 'back-up' om informatie op te halen op punten waar de enquête onder havisten vanwege lage aantallen respondenten een te weinig betrouwbaar beeld bood en om op een aantal plekken aanvullende informatie te genereren. De hoofdinput voor dit onderzoek is de internetenquête onder havisten.

Begeleidingsgroep

Namens het Arbeidsmarktplatform Primair Onderwijs is dit onderzoek begeleid door CAOP Research, die als dagelijks opdrachtgever fungeerde. Voor de inhoudelijke begeleiding is een begeleidingsgroep ingericht, waarin zitting hadden:

Miranda Grootscholte	CAOP Research
Dominique Hoozemans	Voorzitter Landelijk Overleg Lerarenopleidingen Basisonderwijs (LOBO)
Myriam Lieskamp	CNV Onderwijs
Hans Schwarz/Marlies Bel	PO-Raad

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt kort samengevat wat resultaten zijn van eerder onderzoek naar het imago van de pabo en het lerarenberoep. Ook worden recente beleidsontwikkelingen beschreven. In hoofdstuk 3 worden op basis van populatiegegevens en de enquête de stromen naar en langs de pabo beschreven. Hoofdstuk 4 bevat de voornaamste bevindingen over het imago van de pabo en het lerarenberoep. In hoofdstuk 5 vindt u de samenvatting, conclusies en aanbevelingen.

2 Achtergronden: eerder onderzoek en beleidsontwikkelingen

In dit hoofdstuk is eerder onderzoek naar het imago van de pabo en het beroep van po-docent samengevat (paragraaf 2.1). In paragraaf 2.2 zijn recente beleidsontwikkelingen beschreven.

2.1 Imago pabo en lerarenberoep in de afgelopen jaren

Dat zo weinig mannen kiezen voor de pabo en het leraarschap in het primair onderwijs heeft volgens het rapport *Paboys gevonden* vooral te maken met beeldvorming van de opleiding en van het leraarschap¹. Het beeld over het beroep van leraar wordt al vroeg gevormd. Dit beeld wordt sterk bepaald door eerdere ervaringen in het eigen onderwijs en door familie (vaak ouders) en kennissen die het beroep uitoefenen, waardoor het moeilijk is om dat beeld te beïnvloeden. Bij de feitelijke keuze is de mening van mensen in de omgeving belangrijk, met name die van vrienden en vriendinnen. Bij jongens zijn de reacties vanuit de omgeving vaak minder positief; het beroep wordt als een vrouwenberoep gezien.

Jongens en allochtonen hebben vaker onvolledig beeld van de pabo

Leerlingen verschillen flink in hun voorbereiding op de studiekeuze en meer specifiek in hun voorbereiding op de eventuele keuze voor de pabo. Voor zowel mannelijke als allochtone leerlingen blijkt dat open dagen van de pabo een onvoldoende middel zijn om de beeldvorming van het beroep realistischer en actueler te maken onder een brede groep potentiële (mannelijke) studenten². Jongens maken minder gebruik van de beschikbare informatiekanalen als open dagen, websites en brochures. Hierdoor hebben zij op zijn minst een onvolledig beeld van de opleiding. Uit het onderzoek *Paboys gevonden?* is bovendien bekend dat de voorlichtingsdagen op de pabo bij de jongens voornamelijk worden bezocht door jongens die eigenlijk al hebben besloten naar de pabo te gaan en veel minder door jongens voor wie de keuze nog open is. Ook allochtone leerlingen maken weinig gebruik van voorlichting en andere hulp, blijkt uit het rapport *Waarom stoppen zoveel allochtone studenten met de pabo?* (SBO, 2008). Een intensivering van de begeleiding in studiekeuze zou voor deze groepen uitkomst kunnen bieden.

Pabo sluit beter aan op beelden en voorkeuren bij meisjes dan die bij jongens

Uit het onderzoek *Paboys gevonden?* blijken verschillen tussen jongens en meisjes in hun motieven om naar de pabo te gaan. Jongens gaan naar de pabo omdat ze kinderen iets willen leren; ze gaan ervan uit dat de opleiding hen goed voorbereidt op het werk voor de klas en verwachten veel te leren over de inhoud van de vakken en de manier waarop je die kennis overdraagt. Dit beeld blijkt niet overeen te komen met de werkelijkheid als ze eenmaal op de pabo zitten. Jongens kiezen ook meer voor het beroep dan voor de opleiding, terwijl meisjes ook voor de pabo kiezen omdat de opleiding hen aanspreekt. Tussen jongens en meisjes bestaan tevens verschillen in visie op het lerarenberoep en het ontwikkelperspectief. Jongens zien leraren die streng zijn en strak leiding geven maar daarnaast gevoel voor humor hebben, als toekomstideaal. Meisjes hebben meer waardering voor een leerlinggerichte, communicatieve rol. Daarnaast zien jongens op de langere termijn een managementfunctie in het basisonderwijs of doorstromen naar een baan als leraar in het voortgezet onderwijs als perspectief, waar meisjes zich op termijn willen specialiseren in specifieke zorg (*paboys gevonden?*, 2009).

Ook het promotieonderzoek van Gerda Geerdink naar sekseverschillen bij pabo-studenten uit 2007 laat zien dat mannelijke en vrouwelijke studenten verschillen in motivatie en opleidingsverwachtingen. Waar mannelijke (toekomstige) leraren meer gericht zijn op wat het kind moet leren, zijn vrouwelijke leraren

¹ SCO-Kohnstamm, *Paboys gevonden?* Een evaluatie van de pilot 'paboys', 2009.

² HAN, *Meer Mans: Sekseverschillen in gebruik voorlichting*, 2011.

meer gericht op de ontwikkeling van het kind³. Belangrijke conclusie is dat de pabo meer aansluit bij dat wat vrouwelijke studenten belangrijk vinden. Zowel het aanbod als de gevolgde didactische werkwijze op de opleiding passen op dit moment beter bij de beroepsopvattingen en -beelden van vrouwen. Met dit sekseverschil zou een pabo rekening kunnen houden, bijvoorbeeld bij stageopdrachten. De opleidingsinhoud zou meer gestuurd kunnen worden vanuit vakkennis en vakdidactiek en zou daarmee beter aansluiten bij dat wat jongens belangrijk vinden.

Imago pabo bij allochtone jongeren minder goed

Allochtone jongeren in het vo hebben minder vaak dan autochtone jongeren een positief beeld van het beroep van leraar (Diversiteitsmonitor, 2010). Belangrijke redenen voor hen om niet te kiezen voor een loopbaan als docent zijn een gebrek aan maatschappelijke waardering, beperkte loopbaanmogelijkheden, het salaris en problemen met scholieren. Ook binnen het gezin en in de omgeving bestaat vaak een negatief beeld over het leraarschap.

Beleidsontwikkelingen en recente maatregelen

In het *Actieplan LeerKracht van Nederland* (2007) presenteerde het toenmalige kabinet plannen om het lerarentekort aan te pakken en de kwaliteit en de positie van leraren te versterken. Het actieplan bestaat uit een samenhangend pakket maatregelen, gericht op drie thema's: een sterker beroep, een professionelere school en een betere beloning. De combinatie van een betere beloning en meer loopbaankansen moet zorgen voor een hogere instroom in de lerarenopleidingen en daarnaast de aantrekkingskracht van het onderwijs vergroten voor zowel zittende leraren als voor nieuw personeel. Het *Actieplan Leraar 2020 – een krachtig beroep!* bevat de concrete doelen die zijn gesteld voor de eerstkomende jaren en het beeld voor de lange termijn tot 2020.

De lerarenopleidingen en de overheid hebben de laatste jaren al grote stappen gezet in de kwaliteitsverbetering. Nieuwe initiatieven zijn onder meer:

- de invoering van kennisbases en de toetsitbank voor landelijke toetsen in de lerarenopleidingen in het hbo;
- de oprichting van academische pabo's;
- het nadrukkelijker samenwerken van onderwijsinstellingen in het po en lerarenopleidingen ter versterking van het opbrengstgericht werken;
- de ambitie en faciliteiten om meer leraren een masteropleiding te laten behalen;
- meer aandacht voor de begeleiding van beginnende leraren;
- meer diepgang in het curriculum van de pabo's door een specialisatie jong kind/ouder kind, met behoud van de brede bevoegdheid;
- het bevorderen van kennisdeling tussen pabo's door verspreiding van goede voorbeelden van succesvolle ophoging van het aantal mannelijke studenten/afgestudeerden;
- de profilering van instellingen;
- het mogelijk maken van meer en flexibelere wegen naar het leraarschap.

Aannemelijk is dat deze initiatieven ook bijdragen aan het imago van de pabo en het lerarenberoep.

Invoering verplichte toelatingstest

Een recente maatregel is dat vanaf het collegejaar 2014-2015 aan de pabo een verplichte toelatingstest wordt ingevoerd voor nieuwe studenten voor de vakgebieden Engels, aardrijkskunde, geschiedenis en natuur en techniek (naast de reken- en spellingstoets die er al bestaat aan het eind van het eerste jaar). Wie in deze vakken geen eindexamen heeft gedaan, zal een toets moeten afleggen op het niveau van havo 3/eind vmbo-t. Met de voorgestelde maatregel moet het niveau van de studenten die afstuderen aan de pabo worden verhoogd. Vooral voor studenten met een mbo-achtergrond wordt verwacht dat deze maatregel problemen op zal leveren, waar zij voorheen probleemloos konden doorstromen naar de pabo.

³ Geerdink, G., e.a. (2009), *Oorzaken voor seksespecifieke studieresultaten op de pabo*. Pedagogische Studiën, 86 (4).

In de afgelopen jaren kwam een derde deel van de pabo-studenten van het mbo. Ook voor de overige instroom kan deze maatregel gevolg hebben. Anderzijds kan de toelatingstest ook bijdragen aan een goed imago van de pabo, wat juist extra instroom kan genereren.

Internationale lessen: imago en status doen er toe

Tussen verschillende landen zijn in de status van het leraarschap grote verschillen te zien. In het rapport *How the world's most improved school systems keep getting better* (2010) analyseert McKinsey een aantal internationale onderwijssystemen, om te zien hoe elk systeem is gekomen tot verbeterde onderwijsresultaten. Er blijken daarbij sterke overeenkomsten te bestaan in de manier waarop onderwijssystemen verbeteren. Belangrijk element daarin is een hoogwaardige lerarenopleiding waarbinnen een sterk accent ligt op pedagogisch-didactische vorming. In landen die hun onderwijssysteem succesvol verbeteren, staat het lesgeven nadrukkelijk centraal en is een cultuur waarin continu wordt gezocht naar verbetering van lesmethoden. Daarnaast blijkt dat als leraren meer verantwoordelijkheid en een goede beloning wordt gegeven, meer talentvolle, hooggekwalificeerde afgestudeerden aangetrokken worden en het leraarschap een hogere status kan bereiken. Ook het OECD-rapport *Building a high-quality teaching profession. Lessons from around the world* onderstreept het belang van de rol van leraren in onderwijskwaliteit en onderwijsveranderingen en het centraal stellen van didactiek en kwaliteit van lesgeven. Leraren moeten centraal onderdeel zijn van de oplossing in plaats van gezien te worden als onderdeel van het 'probleem' en moeten de middelen en de verantwoordelijkheid krijgen om verandering te initiëren.

Finland: hoge status opleiding en beroep...

Bekend internationaal voorbeeld dat aansluit op het bovenstaande, is de Finse aanpak van het opleiden van leraren. In Finland is de regel dat alle Finse leraren, ook in het primair onderwijs, een universitaire opleiding moeten hebben afgerond. Finland heeft bovendien strenge selectie-eisen en toelatingsexamens voor de lerarenopleiding en maakt gebruik van quota voor de instroom. De selectie voor de opleiding tot docent primair onderwijs bestaat uit een schriftelijk examen, een geschiktheidstest en interviews. Mede door deze aanpak is de status van de opleiding en van het lerarenberoep hoog en is de lerarenopleiding zeer populair. Een belangrijk aspect daarbij is dat Finse leraren relatief veel pedagogische autonomie hebben in de klas. Leraren bepalen gezamenlijk met de schooldirectie het studieaanbod, het lesmateriaal en de verdeling van het budget en worden nauw betrokken bij de besluitvorming binnen scholen.

...maar toch weinig mannen voor de klas

Van de Finse aanpak kan geleerd worden dat het goed uitwerkt wanneer het selectiever en aantrekkelijker maken van de pabo in samenhang wordt aangepakt met een doorwerking naar een beroepspraktijk, waarin docenten als professionals op hun plek kunnen zijn. Opvallend is echter dat ook in Finland weinig mannen kiezen voor het beroep po-docent en dat hun aandeel ook in Finland daalt⁴. Blijkbaar is toch meer nodig om jongens te binden.

⁴ Het aandeel mannen voor de klas in het po daalde in Finland in de periode 2002-2009 van circa 26 tot circa 22 procent, een afname die redelijk vergelijkbaar was met die in Nederland, waar het aandeel mannen in dezelfde periode van circa 20 naar circa 16 procent zakte. Bron: www.stamos.nl.

3 Stromen naar de pabo en alternatieve studiekeuzes

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijven we in paragraaf 3.2 hoeveel havisten nu kiezen voor de pabo en hoe jongens en meisjes en allochtone en autochtone leerlingen daarin verschillen. In paragraaf 3.3 bekijken we welke opleidingen de havisten kiezen die de pabo alleen hebben overwogen. Ook is in die paragraaf beschreven wat het potentieel binnen de havo voor de pabo ongeveer is.

3.2 Kiezen voor de pabo

Het aantal havisten dat doorstudeert is in het afgelopen decennium gegroeid, maar het aandeel leerlingen dat naar de pabo gaat is gedaald (zie tabel 3.1). Koos in 2001-2002 nog tien procent van de havisten die in dat jaar eindexamen deden voor de pabo, nu is dat aandeel bijna gehalveerd. Zowel onder jongens als onder meisjes is de pabo als vervolgstudie een veel minder populaire keuze geworden.

Tabel 3.1: Doorstroom Havo naar Pabo naar geslacht (%)

	'01-'02	'02-'03	'03-'04	'04-'05	'05-'06	'06-'07	'07-'08	'08-'09	'09-'10	'10-'11
Man	2,8	3,1	3,5	3,1	3,2	2,4	2,2	2,1	1,8	1,8
Vrouw	16,0	16,4	16,2	14,7	14,2	12,0	10,9	9,5	9,2	8,9
Totaal	10,0	10,4	10,3	9,3	9,0	7,5	6,8	5,9	5,6	5,4

Bron: Ministerie OCW, DUO.

Met name onder de allochtone groepen is er een sterke afname te zien in leerlingen die kiezen voor de pabo (tabel 3.2). Nog geen drie procent van de westers allochtonen kiest in 2010-2011 voor de pabo, waar dat in 2001-2002 nog 7,5 procent was. Onder de niet-westers allochtonen is de afname nog iets sterker: van 4,7 procent naar nog geen anderhalf procent.

Tabel 3.2 Doorstroom Havo naar Pabo naar etniciteit (%)

	2001- 2002	2002- 2003	2003- 2004	2004- 2005	2005- 2006	2006- 2007	2007- 2008	2008- 2009	2009- 2010	2010- 2011
Aut	10,7	11,2	11,2	10,1	9,9	8,3	7,5	6,6	6,2	6,1
W-all	7,5	6,7	7,1	5,8	5,3	5,1	3,4	3,7	3,1	2,9
Nw-all	4,7	5,1	4,3	3,8	3,4	2,6	2,5	1,9	2,0	1,4
Totaal Pabo	10,0	10,4	10,3	9,3	9,0	7,5	6,8	5,9	5,6	5,4

Bron: Ministerie OCW, DUO.

Dubbele afvalrace richting de pabo speelt vooral deelname jongens parten

Van de geënquêteerden in dit onderzoek heeft ruim vijf procent de pabo daadwerkelijk gekozen en in totaal heeft 22 % van de havisten de pabo overwogen (Tabel 3.3). De mannen in de geënquêteerde groep hebben veel minder vaak dan vrouwen de pabo overwogen (12 versus 27%). Bovendien kiest binnen de groep overwegers ook een veel kleiner deel van de mannen dan van de vrouwen uiteindelijk voor de pabo. Er treedt daardoor een dubbel verlies op: mannen overwegen minder dan half zo vaak als vrouwen de pabo en binnen de groep overwegers kiezen mannen opnieuw veel minder vaak dan vrouwen daadwerkelijk voor de pabo. Het aantal jongens dat naar de pabo gaat, is hierdoor beperkt. Binnen de onderzoeksgroep is het aantal allochtone jongens dat de pabo overweegt en de pabo kiest, te klein om conclusies aan te verbinden.

Tabel 3.3 Havisten die de pabo overwegen en kiezen, naar geslacht.

	Man		Vrouw		Totaal	
Totaal	244	100%	498	100%	742	100%
Leerlingen die de Pabo niet overwegen	214	88%	365	73%	579	78%
Leerlingen die de Pabo overwegen of kiezen	30	12%	133	27%	163	22%
Pabo wel overwogen niet gekozen	26	10,7%	96	19,3%	122	16,4%
Kiest uiteindelijk voor Pabo	4	1,6%	37	7,4%	41	5,5%

Bron: internetenquête havisten, ResearchNed.

3.3 Opleidingskeuze als het toch de pabo niet wordt

Leerlingen die de pabo wel overwogen hebben, maar er uiteindelijk niet voor kozen, kiezen het vaakst voor een andere opleiding in de sector onderwijs, gevolgd door Economie en Gedrag & Maatschappij (zie Tabel 3.4)⁵.

Tabel 3.4 Opleidingskeuze bij degenen die de pabo alleen overwogen en niet kozen (%)

Opleiding	Percentage
Onderwijs	30
Economie	23
Gedrag & Maatschappij	20
Gezondheidszorg	13
Techniek	10
Taal & Cultuur	2
Landbouw en natuurlijke omgeving	1
Sectoroverstijgend	0
Recht	0
Natuur	0
Totaal (N)	3.588

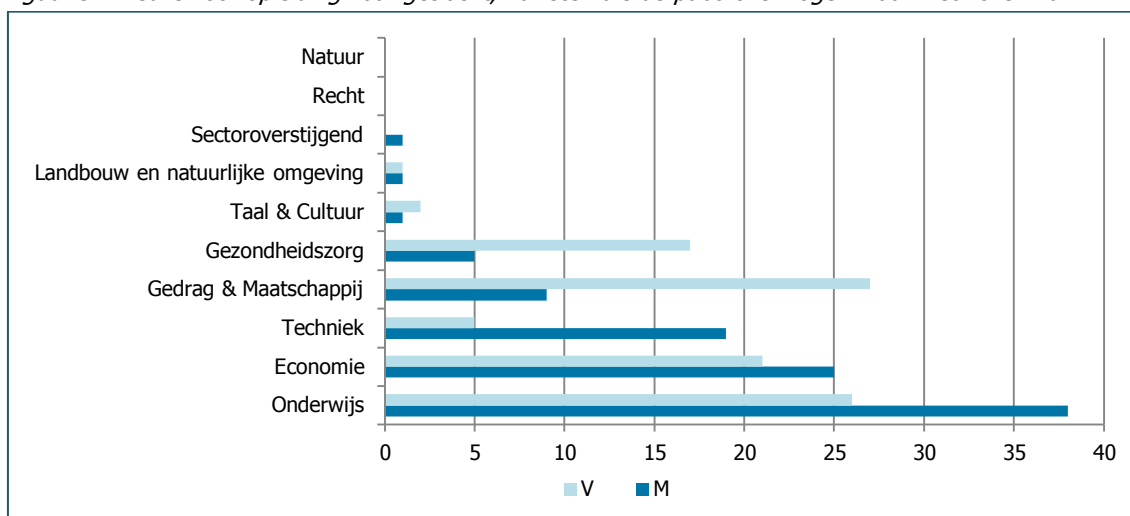
Bron: Startmonitor, ResearchNed. Alleen leerlingen die pabo overwogen, maar niet gekozen hebben.

Mannen die toch niet naar de pabo gaan, kiezen vaker een andere onderwijsopleiding

Uitgesplitst naar geslacht blijkt er bij de opleidingskeuze in plaats van de pabo een interessant verschil te zijn (Figuur 3-1). Mannen die de pabo alleen overwogen, kiezen uiteindelijk in plaats van de pabo veel vaker voor een andere opleiding in de sector Onderwijs dan vrouwen. Vrouwen kiezen in plaats van de pabo vaker een opleiding in Gedrag & Maatschappij en pas op de tweede plaats Onderwijs. Daarna volgen Economie en Gezondheidszorg. Vrouwen zijn daarmee meer divers dan de mannen in hun opleidingskeuze. Blijkbaar is er bij de mannen een groep die in het onderwijs wil werken en daarbij ook de pabo overweegt, maar waarbij veel vaker dan bij vrouwen de uiteindelijke keuze op een tweedegraads lerarenopleiding valt.

⁵ Deze vraag is ook in de enquête aan de havisten gesteld. Doordat op het moment van vragen lang niet alle havisten een definitieve keuze hadden gemaakt, bood de enquête hier een minder betrouwbaar beeld. Daarom is op dit punt de Startmonitor benut, die door de grote aantallen op dit punt wel een betrouwbaar beeld biedt.

Figuur 3-1 Keuze voor opleiding naar geslacht, havisten die de pabo overwogen maar niet kozen %

Bron: Startmonitor, ResearchNed.

Onderscheiden naar etniciteit zijn er weinig verschillen (bijlage Tabel 6.1). Autochtonen en allochtonen kiezen net zo vaak in plaats van de pabo een andere opleiding in de sector Onderwijs (ruim 30%).

Ongeveer een kwart van het potentieel voor de pabo wordt nu gemist

Interessant is dat er een grote groep is onder de havisten die wel (ooit) les zou willen geven, maar niet in het basisonderwijs zou willen werken (Tabel 3.5). Bijna de helft van de geënquêteerden (44%) antwoordt ooit les te willen geven, maar minder dan de helft van die groep (21% van het totaal) ziet dat in het basisonderwijs gebeuren. Die groep van 21 procent is van vergelijkbare grootte als de groep die in de enquête aangeeft de pabo te overwegen. Dat suggereert op het eerste gezicht dat er bij degenen die nu de pabo overwegen geen potentieel verloren gaat. Als we echter de resultaten met elkaar kruisen, dan blijkt dat er toch potentieel voor de pabo verloren gaat. Van de groep die aangeeft in het basisonderwijs te willen werken, geeft namelijk ruim een kwart (6% van de totale onderzoekspopulatie) aan de pabo *niet* te hebben overwogen. Bij de jongens is die groep nog wat groter, namelijk ongeveer een derde. Hier staat tegenover dat er ook havisten zijn (eveneens 6% van de totale onderzoeksgroep) die aangeven niet in het basisonderwijs te willen werken, maar wel de pabo hebben overwogen. Van die groep kiest overigens niemand daadwerkelijk voor de pabo.

Samengevat betekent dit dat de groep die nu de pabo overweegt voor ruim een kwart 'vervuild' is met personen die eigenlijk niet in het basisonderwijs willen werken en dat er een net zo grote groep is die wel in het basisonderwijs wil werken, maar toch niet de pabo overweegt. Voor hen kan mogelijk de pabo een te weinig aantrekkelijke route naar werken in het basisonderwijs zijn. Andere routes richting het leraarschap zouden dan dat potentieel mogelijk wel kunnen aanboren.

Tabel 3.5 Belangstelling bij havisten voor lesgeven en werken in het basisonderwijs (%)

	Zou je ooit les willen geven?	Zou je in het basisonderwijs willen werken?
Ja	44	21
Nee	56	79

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed.

4 Het imago van de pabo en van het lerarenberoep onder havisten

In dit hoofdstuk staan de belangrijkste onderzoeksuitkomsten met betrekking tot het imago beschreven, op basis van de internetenquête onder havisten. Dit is stapsgewijs opgebouwd, van algemeen naar specifiek. Allereerst schetsen we wat havisten, met name de jongens en allochtonen, in het algemeen belangrijk vinden in een studie en een beroep. Vervolgens beschrijven we in paragraaf 4.2 het imago van de pabo en van het lerarenberoep bij verschillende groepen havisten en vergelijken dat later met de algemene studie- en beroepskeuzemotieven. Daarna bekijken we in paragraaf 4.3 meer specifiek wat de groep die de pabo kiest of overweegt, aantrekkelijk vindt aan de pabo. In paragraaf 4.4 gaan we na waarom een deel van deze groep uiteindelijk toch afhaakt. In paragraaf 4.5 ten slotte is nagegaan wat de afhakers eventueel zou kunnen overhalen om toch voor de pabo te kiezen.

Per aspect is steeds primair beschreven wat motieven en opinies zijn bij jongens en allochtonen op de havo. Dit is steeds ook afgezet tegen de totale groep respondenten. De bijlage bij dit rapport bevat tabellen en figuren die niet zijn opgenomen of alleen zijn beschreven in dit hoofdstuk.

4.1 Wat mannelijke en allochtone havisten aantrekt in een studie en beroep

Voor jongens op de havo zijn de belangrijkste studiekeuzemotieven (door 75% of meer genoemd als belangrijk of zeer belangrijk) dat de opleiding inhoudelijk interessant is, dat er een grote kans is op een baan, dat de opleiding goed aansluit bij de vaardigheden, dat het beroep waarvoor opgeleid wordt aanspreekt, dat de sfeer op de opleiding goed is en dat de opleiding met een redelijke inspanning tot een goed eind is te brengen. (zie Tabel 4.1). Die top 6 wijkt weinig af van die voor meisjes. Voor jongens is een grote baankans nog meer een topmotief dan voor meisjes.

Bij de overige motieven die ook nog vaak (>50%) genoemd worden, zijn er soms flinke verschillen tussen jongens en meisjes. Mannen vinden vaker dan vrouwen belangrijk dat de opleiding duidelijk beroepsgericht is (67 versus 54%), het diploma uitzicht biedt op een hoog salaris (62 versus 51%), opleidt voor verschillende beroepen (61 versus 51%) en status geeft (52 versus 45%).

Tabel 4.1 Belangrijke motieven voor het kiezen van de opleiding, naar geslacht (%)

	Man	Vrouw	Totaal
Opleiding moet inhoudelijk interessant zijn	91	91	91
Opleiding biedt grote kans op een baan	88	82	85
Opleiding moet goed aansluiten bij mijn vaardigheden	86	83	84
Het beroep dat ik ermee kan gaan uitoefenen, moet mij aanspreken	85	93	89
De sfeer op de opleiding moet goed zijn	81	84	82
Opleiding met een redelijke inspanning tot een goed einde kunnen brengen	76	71	73
Veel mogelijkheden om praktijkervaring op te doen	69	76	72
Opleiding moet duidelijk beroepsgericht zijn	67	54	60
Opleiding biedt uitzicht op een hoog salaris	62	51	57
Met de opleiding kan ik veel verschillende beroepen uitoefenen	61	51	56
Diploma geeft status	52	45	48
Veel aandacht voor theorie	42	42	42
Opleiding biedt de mogelijkheid om door te stromen naar de universiteit	42	39	40
Opleiding moet dichtbij mijn woonplaats zijn	30	27	28
Anders, namelijk	10	4	7
Totaal (N)	169	330	499

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed. Alleen leerlingen die verder willen leren in het hbo.

Belangrijk in de verdere (leer)loopbaan: vaste baan die aansluit op de studie

Als gevraagd wordt naar wat in de verdere studie en loopbaan belangrijk is, dan springen bij de jongens op de havo eruit dat zij hun kennis en vaardigheden kunnen gebruiken en ontwikkelen en dat er grote kans is op een (vaste) baan (Tabel 4.2). Voor de meisjes op de havo zijn dit ook de twee duidelijke topmotieven, zij het dat zij dit iets minder vaak belangrijk vinden dan de jongens.

Bij de overige motieven zijn verschillen tussen mannen en vrouwen dat mannen vaker dan vrouwen het belangrijk vinden dat ze kunnen opklimmen in het werk (66 versus 59%), de ruimte hebben om hun werk op hun eigen manier te kunnen doen (62 versus 50%), dat het beroep status en uitstraling heeft (53 versus 40%) en dat ze zelf een onderneming kunnen beginnen (40 versus 28%). Jongens vinden het daarentegen minder vaak dan meisjes belangrijk dat ze werk doen waarmee ze iets voor anderen kunnen betekenen (62 versus 68%).

De verschillen overziende is het beeld dat jongens meer dan meisjes bij hun studie- en loopbaanoverwegingen de nadruk leggen op loopbaanontwikkeling, autonomie en succes in het werk.

Tabel 4.2 In mijn verdere studie en loopbaan vind ik het belangrijk dat ik... Naar geslacht. (%)

	Man	Vrouw	Totaal
Mijn kennis en vaardigheden kan gebruiken en steeds verder kan ontwikkelen.	87	84	86
Werk doe met een grote kans op een baan/vast contract.	82	78	80
Steeds nieuwe, verschillende en/of moeilijke uitdagingen kan aangaan.	71	67	69
Kan opklimmen naar een hoog niveau in een organisatie en leiding kan geven.	66	59	63
Werk doe waarmee ik iets voor anderen kan betekenen.	62	68	65
De ruimte heb om mijn werk op mijn manier te doen, met zo min mogelijk regels.	62	50	56
Werk doe waarmee ik een bijdrage lever aan de maatschappij.	56	59	58
Een beroep heb met een bepaalde status of uitstraling.	53	40	46
Zelf een onderneming kan beginnen.	40	28	34
Totaal (N)	169	330	499

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed. Alleen leerlingen die verder willen leren in het hbo.

Allochtone havisten wat ambitieuzer dan autochtone havisten

Niet-westers allochtonen hechten bij hun studiekeuze (zie bijlage Tabel 6.2) nog wat vaker belang aan een grote kans op een baan (88 versus 84% bij de allochtonen) en een flink stuk vaker belang aan de status die een diploma geeft (61 versus 46%) en aan de mogelijkheid om door te stromen naar de universiteit (57 versus 38%). Bij de houding ten aanzien van de verdere loopbaan is er een vrij grote overeenstemming tussen de groepen autochtone en allochtone leerlingen (zie bijlage Tabel 6.3). Opnieuw is hierbij het verschil vooral dat de niet-westers allochtone havisten wat ambitieuzer zijn en vaker belangrijk vinden dat ze kunnen opklimmen in hun werk (69 versus 61%) en een beroep hebben met status en uitstraling (53 versus 45%). De vraag is dan uiteraard of de pabo daarvoor de meest geschikte route biedt. Opvallend is dat de niet-westers allochtone havisten het ook vaker belangrijk dan autochtone havisten vinden dat ze met hun werk kunnen bijdragen aan de samenleving (65 versus 56%) en iets voor anderen kunnen betekenen (68 versus 64%). Tezamen geeft dit het beeld dat de niet-westers allochtone havisten zowel de lat hoger leggen voor wat betreft hun loopbaan en eigen status en succes als ook bij de meer ideële motieven.

4.2 Het imago van de pabo en het lerarenberoep

In de voorgaande paragraaf hebben we beschreven wat havisten in het algemeen belangrijk vinden in een studie en loopbaan. In het navolgende brengen we in beeld hoe verschillende groepen havisten aankijken tegen de pabo en het beroep van docent primair onderwijs. In de conclusies van dit hoofdstuk vergelijken we het imago van de pabo en van het lerarenberoep met de algemene studie- en loopbaanmotieven.

4.2.1 Imago van de pabo bij verschillende groepen havisten

De meeste havisten (bijna 80%) overwegen, zoals eerder beschreven, de pabo naar eigen zeggen helemaal niet. Deze groep vindt de pabo vaak saai (slechts 24% vindt van niet), makkelijk (19% oneens) met een lage status (13% oneens) en typisch een vrouwenstudie (4% oneens). Bij deze vier aspecten (saai, makkelijk, lage status en vrouwelijk) is er ook steeds een groep niet-overwegers die het tegendeel vindt, maar die is veel kleiner (kleinste verschil is 17 procentpunt) dan de groep die het er wel mee eens is. Meer verdeeld zijn de meningen over de diepgang en de zwaarte/intensiteit van de studie. Bij die twee aspecten zijn de groepen die het eens en oneens zijn meer van gelijke omvang (grootste verschil is 6 procentpunt). Te stellen is daarmee dat de pabo bij degenen die de pabo niet overwegen geen duidelijk imago heeft van een lichte studie met weinig diepgang (Tabel 4.3).

Als we de groep die de pabo niet overweegt vergelijken met de groep die de pabo wel overweegt, dan zitten de belangrijkste verschillen bij de aspecten saai en vrouwelijk. Niet verrassend is dat de groep die de pabo wel overweegt de pabo veel vaker uitdagend vindt (47% eens). Meest opvallend is dat de niet-overwegers veel minder vaak vinden dat de pabo een typische vrouwenstudie is dan degenen die wel de pabo kiezen of overwegen (36 versus 53%). Bij de niet-overwegers is de meerderheid (64%) neutraal of afwijzend ten aanzien van de vraag of de pabo een vrouwenstudie is.

Tabel 4.3 Imago van de opleiding tot leraar onder leerlingen die de lerarenopleiding wel en niet hebben overwogen. (%)

	Pabo gekozen of overwogen		Neutraal			
	Wel	Niet	18	36	47	
Opleiding is saai	Wel	18	36	47		Opleiding is uitdagend
	Niet	41	35	24		
Opleiding heeft lage status	Wel	25	54	21		Opleiding heeft hoge status
	Niet	37	50	13		
Opleiding heeft weinig diepgang	Wel	28	45	27		Opleiding heeft veel diepgang
	Niet	32	41	27		
Opleiding is zwaar/intensief	Wel	30	48	22		Opleiding is licht
	Niet	23	48	29		
Opleiding is moeilijk	Wel	23	44	32		Opleiding is makkelijk
	Niet	19	44	37		
Typische mannenstudie	Wel	4	43	53		Typische vrouwenstudie
	Niet	4	60	36		

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed.

Imago pabo bij jongens niet per se slechter of beter dan bij meisjes

Als we nader inzoomen op de groep jongens die de pabo niet overwegen (Tabel 4.4), dan blijkt dat jongens nog wat vaker dan de meisjes de pabo saai vinden (43% van de jongens is het hier mee eens tegenover 38% van de meisjes) en met een lage status (39% eens versus 35% bij de meisjes). De jongens vinden de pabo ook vaak makkelijk, maar iets minder vaak dan de meisjes (36 versus 39%). De stemmen staken bij de jongens ten aanzien van het oordeel of de pabo diepgang heeft of licht dan wel zwaar is. Opvallend is dat de meisjes meer dan jongens neigen naar het oordeel dat de pabo licht is en ook vaker dan de jongens vinden dat de pabo makkelijk is. Meest opvallend is het oordeel of de pabo een typische vrouwenstudie is. Jongens op de havo vinden de pabo ook vaak een vrouwenstudie, maar wel een stuk minder vaak dan de meisjes (31 versus 42%); zo'n 70 procent van de jongens vindt de pabo geen typische vrouwenstudie, althans oordeelt op dit punt overwegend neutraal.

Samengevat is te concluderen dat de jongens op de havo niet duidelijk negatiever dan de meisjes aankijken tegen de pabo en op onderdelen (zwaarte, moeilijkheid) de pabo zelfs iets hoger aanslaan.

Tabel 4.4 *Imago van de pabo onder havisten die de pabo niet hebben overwogen, naar geslacht. (%)*

	Geslacht	Neutraal			
Opleiding is saai	Man	43	35	22	Opleiding is uitdagend
	Vrouw	38	35	27	
Opleiding heeft lage status	Man	39	49	12	Opleiding heeft hoge status
	Vrouw	35	51	14	
Opleiding heeft weinig diepgang	Man	32	40	27	Opleiding heeft veel diepgang
	Vrouw	32	42	26	
Opleiding is zwaar/intensief	Man	25	49	26	Opleiding is licht
	Vrouw	21	46	33	
Opleiding is moeilijk	Man	21	42	36	Opleiding is makkelijk
	Vrouw	16	45	39	
Typische mannenstudie	Man	6	64	31	Typische vrouwenstudie
	Vrouw	2	56	42	

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed.

Imago pabo bij allochtone havisten

Tussen autochtone en allochtone havisten zijn bij het imago van de pabo geen heel grote verschillen te zien. Ook de niet-westers allochtonen die de pabo niet hebben overwogen, vinden de pabo vaak saai (43% eens versus 21% oneens), met een lage status (33% eens versus 15% oneens) en makkelijk (33% eens versus 19% oneens). Verschillen met autochtone leerlingen liggen bij de aspecten diepgang en vrouwelijk. Waar bij autochtone leerlingen de meningen verdeeld zijn of de pabo diepgang heeft, neigen de niet-westers allochtonen wat meer naar het oordeel 'weinig diepgang' (36% eens versus 23% oneens). Bij het oordeel 'vrouwenstudie' oordelen de niet-westers allochtonen veel vaker neutraal (73% tegenover 58% van de autochtone leerlingen) en vindt maar een kwart van hen dat de pabo een duidelijk imago heeft van een vrouwenstudie (bijlage Tabel 6.7).

4.2.2 Imago van het lerarenberoep

Het imago van het lerarenberoep is een belangrijke factor voor het imago van de pabo. Eerder zagen we dat havisten bij hun studiekeuzemotieven sterk de link leggen met het beroep waarvoor de opleiding opleidt. Bij de pabo, waar een zeer duidelijk beroepsperspectief is, zal dat waarschijnlijk nog sterker zijn. De groep havisten die de pabo niet overweegt, kijkt in doorsnee weinig positief aan tegen het beroep van leraar (Tabel 4.5). Het vaakst negatief denken deze havisten over de beperkte carrièremogelijkheden (slechts 12% oneens), het lage salaris (slechts 7% oneens) en de lage status van het beroep (8% oneens). Over deze aspecten bestaat vrij grote overeenstemming tussen de beide groepen op de havo; ook de groep die de pabo kiest of overweegt vindt vaak (wel minder vaak dan de groep niet-overwegers), het salaris en de status laag en ziet weinig carrièremogelijkheden.

Het lerarenberoep heeft geen sterk imago van een zwaar beroep bij beide groepen. De baankans wordt door een grote groep hoog ingeschat (45% van de niet-overwegers eens), maar er is ook een flinke groep die de baankans juist laag inschat. Opmerkelijk is dat de baankans door degenen die de pabo overwegen of kiezen een stuk vaker laag wordt ingeschat dan door de niet-overwegers (30 versus 20%).

Bij het oordeel of het beroep afwisseling biedt, is er een grote groep niet-overwegers (43%) die vindt dat het beroep weinig afwisseling biedt, maar daar staat een verhoudingsgewijs grote groep van dertig procent tegenover die het daar juist niet mee eens is. Bij dit aspect is er ook een groot verschil met de groep die de pabo wel overweegt. Degene die de pabo overwegen vinden duidelijk vaker dat het beroep veel afwisseling biedt.

Voor beide groepen (overwegers en niet-overwegers) heeft het leraarsberoep een imago van vrouwelijk, maar het heeft veel vaker een imago van vrouwenberoep bij degenen die de pabo kiezen of overwegen dan bij de niet-overwegers (43 versus 23%). Een belangrijke constatering op het punt van vrouwelijkheid is dat de pabo bij de onderzochte groep havisten in sterkere mate een imago heeft van vrouwelijk dan het lerarenberoep; bij de groep die de pabo niet overweegt zijn er aanmerkelijk meer havisten die de pabo typisch een vrouwenstudie vinden dan die het beroep van po-docent typisch een vrouwenberoep vinden (36 versus 23%). Ook bij de groep die de pabo wel overweegt, is er dat verschil. Van hen vindt 53 procent de pabo typisch vrouwelijk terwijl 'maar' 43 procent het lerarenberoep typisch vrouwelijk vindt.

Tabel 4.5 Imago van het lerarenberoep onder havisten die de pabo wel en niet overwegen (%)

	Pabo gekozen of overwogen		Neutraal			
	Wel	Niet				
Weinig carrièremogelijkheden	37	56	44	32	19	Veel carrièremogelijkheden
Laag salaris	45	47	42	46	13	Hoog salaris
Beroep met weinig afwisseling	21	43	31	27	48	Beroep met veel afwisseling
Beroep heeft lage status	32	38	53	54	15	Beroep heeft hoge status
Zwaar beroep	28	26	48	50	23	Makkelijk beroep
Weinig kans op een baan	30	20	35	35	36	Veel kans op een baan
Typisch mannenberoep	2	4	55	73	43	Typisch vrouwenberoep

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed.

Imago lerarenberoep onder mannelijke havisten

Tussen de jongens en de meisjes die de pabo niet overwegen, zijn geen grote verschillen met betrekking tot het imago van het lerarenberoep. Jongens schatten de carrièremogelijkheden binnen het lerarenberoep nog wat lager in dan meisjes die de pabo niet overwegen (60% van de jongens ziet weinig mogelijkheden). Jongens denken daarentegen vaker dan meisjes dat het een zwaar beroep is (29 versus 22%). Ook blijkt dat de jongens minder vaak dan de meisjes denken dat leraar een vrouwenberoep is. Voor het overige zijn de jongens het redelijk eens met de meisjes: bijna de helft van de jongens verwacht net als de meisjes een laag salaris in een beroep met weinig afwisseling. Ook de status scoort laag met slechts tien procent van de jongens die de status hoog inschatten (Tabel 4.6).

Tabel 4.6 Imago van het lerarenberoep onder havisten die de pabo niet overwegen, naar geslacht (%)

	Geslacht	Neutraal			
Weinig carrièremogelijkheden	Man	60	31	10	Veel carrièremogelijkheden
	Vrouw	53	33	15	
Laag salaris	Man	46	45	9	Hoog salaris
	Vrouw	48	46	6	
Beroep met weinig afwisseling	Man	45	29	26	Beroep met veel afwisseling
	Vrouw	41	26	33	
Beroep heeft lage status	Man	39	51	10	Beroep heeft hoge status
	Vrouw	38	56	6	
Zwaar beroep	Man	29	50	21	Makkelijk beroep
	Vrouw	22	50	29	
Weinig kans op een baan	Man	21	37	43	Veel kans op een baan
	Vrouw	19	34	47	
Typisch mannenberoep	Man	6	75	19	Typisch vrouwenberoep
	Vrouw	2	70	29	

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed.

Imago lerarenberoep bij allochtone havisten

De niet-westers allochtone leerlingen in dit onderzoek zijn op onderdelen minder negatief dan autochtone havisten over het lerarenberoep. Zij vinden minder vaak het salaris en de carrièremogelijkheden gering; van de niet-westers allochtonen ziet 46 procent weinig carrièremogelijkheden en 36 procent een laag salaris. Dat zijn grote groepen, maar bij de autochtone leerlingen liggen deze percentages nog een stuk hoger op respectievelijk 59 en 50 procent. Voor de overige aspecten ontlopen de oordelen bij autochtone en niet-westers allochtone leerlingen elkaar niet veel (bijlage Tabel 6.8). Ook de allochtone leerlingen vinden vaak dat het beroep weinig afwisseling biedt (40% eens) met een lage status (35% eens). De niet-westers allochtone leerlingen schatten de baankans wat minder vaak hoog in dan de autochtone leerlingen (38 versus 45% eens). Al met al kan in dit onderzoek het in hoofdstuk 2 weergegeven beeld uit de Diversiteitsmonitor 2010 dat allochtone jongeren in het vo minder vaak dan autochtone jongeren een positief beeld hebben van het beroep van leraar, niet worden bevestigd. Het imago van het lerarenberoep, vonden wij, is ook bij de allochtone jongeren per saldo weinig positief, maar niet duidelijk minder positief dan bij andere jongeren. De minder hoog ervaren baankans bij allochtone jongeren is wel een belangrijk punt, omdat voor hen juist de baanzekerheid een belangrijk motief is.

4.3 Wat trekt leerlingen die de pabo overwegen of kiezen daarin aan?

In de voorgaande paragrafen stond vooral de groep centraal die de pabo niet overweegt. Dat is ook de grootste groep. In deze paragraaf zoomen we in op de groep die de pabo wel overweegt of kiest en beschrijven we wat hen specifiek in de pabo aantrekt.

Voor de jongens op de havo die de pabo kiezen of overwegen bestaat de top vijf van aantrekkelijke aspecten (75% of meer vindt het belangrijk) uit het overdragen van kennis, het lesgeven, de interessante vakken, talenten bij kinderen ontwikkelen en mogelijkheid tot zelfontplooiing (Tabel 4.7). In die top vijf zitten fikse verschillen met de meisjes, vooral bij de 'interessante vakken' die maar 54 procent van de

meisjes belangrijk noemt. Ook de andere aspecten uit de top vijf van de jongens, met uitzondering van talent ontwikkelen bij kinderen, scoren bij de meisjes aanmerkelijk minder vaak belangrijk. Het grootste verschil tussen mannen en vrouwen bij de overige aspecten is dat mannen veel minder vaak het werken met jonge kinderen aantrekkelijk vinden (38% tegenover 72% bij de vrouwen). Voor vrouwen is het werken met jonge kinderen juist een belangrijk motief. Bij het werken met oudere kinderen is er veel minder verschil tussen mannen en vrouwen. Dat bevestigt het beeld dat veel mannen een voorkeur hebben voor lesgeven in de hogere groepen. Daarbij is er ongetwijfeld een samenhang tussen meerdere factoren. De sterkere voorkeur van mannen voor kennisoverdracht, interessante vakken en 'lesgeven' past veel beter bij oudere kinderen dan bij jonge kinderen.

Andere verschillen zijn dat mannen vaker dan vrouwen aangeven dat maatschappelijk nuttig zijn als leraar belangrijk is (73 versus 60%), flexibele werktijden en/of mogelijkheid tot deeltijdwerk aantrekkelijk zijn (61 versus 48%) en dat veel vakanties aantrekkelijk zijn (47 versus 38%). De kleine aantallen bij de jongens die de pabo overwegen nopen wel tot terughoudendheid bij het trekken van conclusies.

Tabel 4.7 Wat trekt je aan in de pabo en/of het beroep van leraar? Naar geslacht. (%)

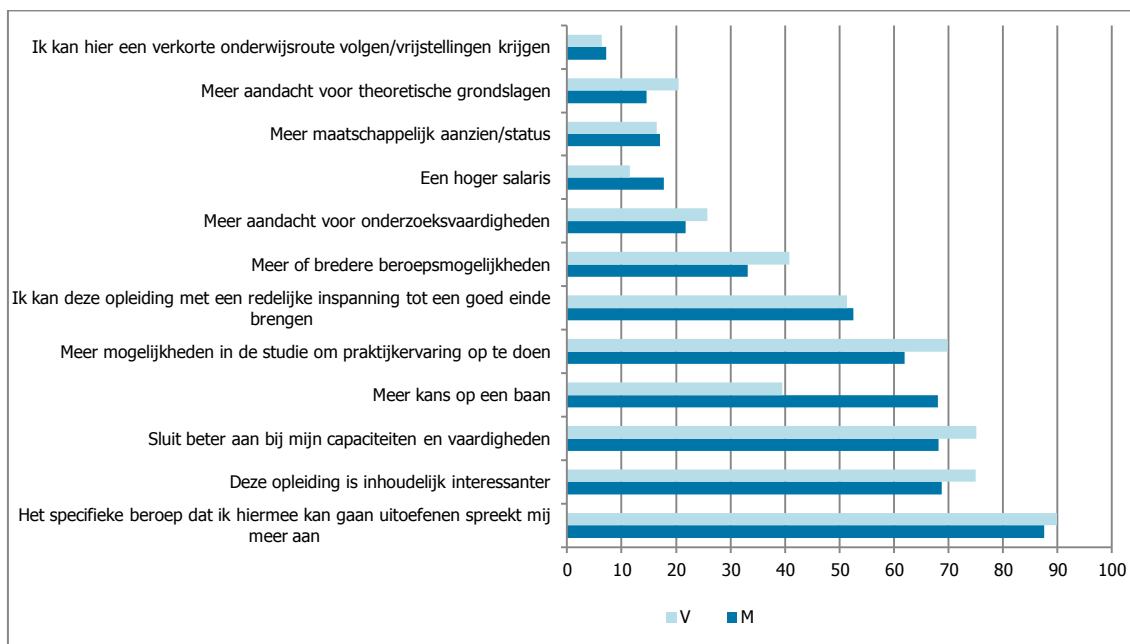
	Man	Vrouw	Totaal
Overdragen van kennis	87	71	76
Les kunnen geven	86	70	75
Interessante vakken	82	54	63
Talenten van kinderen ontwikkelen	78	82	81
Mogelijkheid tot zelfontplooiing	75	64	68
Zelfstandig kunnen werken als leraar	73	71	72
Maatschappelijk nuttig bezig zijn als leraar	73	60	64
Afwisseling in het beroep van leraar	69	64	66
Breedte van de opleiding (veel verschillende vakken)	69	63	65
Mogelijkheid om tijdens de opleiding praktijkervaring op te doen	67	66	66
Werken in een team	67	62	63
Goede kans op een baan	65	65	65
Flexibele werktijden en/of mogelijkheden tot deeltijdwerk	61	48	52
Werken met oudere kinderen (8-12 jaar)	57	63	61
Veel vakanties	47	38	41
Werken met jonge kinderen (4-7 jaar)	38	72	61
Anders, namelijk	8	5	6
Totaal (N)	30	133	163

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed. Alleen leerlingen die kiezen voor de pabo of de pabo overwegen.

Als we focussen op alleen de groep die daadwerkelijk kiest voor de pabo, dan zien we een groot verschil tussen mannen en vrouwen bij het belang dat wordt gehecht aan de baankans (Figuur 4.1)⁶. Mannen die de pabo daadwerkelijk kiezen, geven 'meer kans op een baan' veel vaker als belangrijk motief op dan vrouwen (verschil van circa 30 procentpunten). Bij de overige aspecten zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen veel minder groot. Voor beide groepen is met voorsprong het aantrekkelijkste aspect het beroep van leraar dat met de opleiding uitgeoefend kan worden.

⁶ Hiervoor is de Startmonitor gebruikt, omdat de enquête onder havisten op dit punt te kleine aantallen bevat.

Figuur 4.1 Belangrijke motieven voor het kiezen van je opleiding. (%) Alleen havisten die voor de pabo hebben gekozen.

Bron: Startmonitor, ResearchNed.

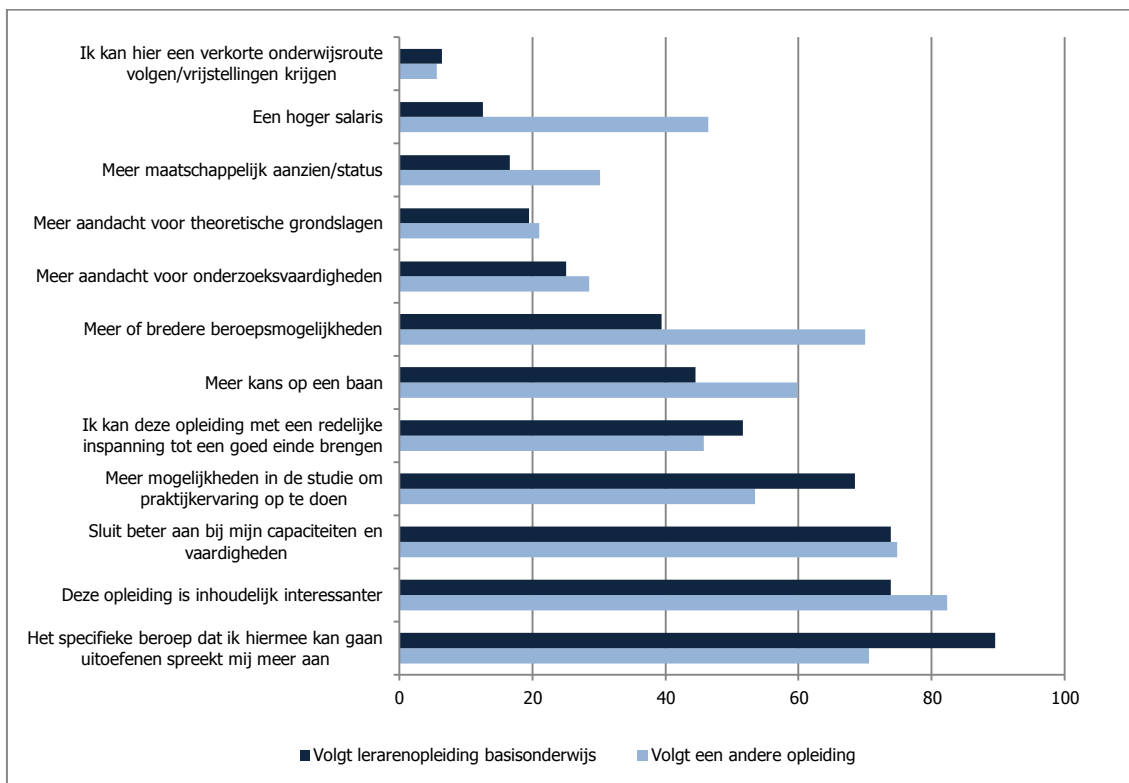
Aantrekkingskracht pabo op allochtone leerlingen in de breedte minder sterk

Als we uitsplitsen naar etniciteit is te zien dat ook allochtone leerlingen het ontwikkelen van talenten van kinderen het vaakst noemen als element dat aantrekt in de opleiding en/of het beroep. Wel vinden de niet-westers allochtone leerlingen dit aspect beduidend minder vaak belangrijk dan autochtone leerlingen. Bij de niet-westers allochtonen valt meer in het algemeen op dat zij vrijwel alle aspecten (veel) minder vaak belangrijk vinden dan andere groepen. Dit spoort met de zeer lage aantallen allochtone leerlingen die daadwerkelijk naar de pabo gaan. Verhoudingsgewijs weegt voor de niet-westers allochtonen de goede kans op een baan sterker mee, evenals de flexibele werktijden en de mogelijkheid tot deeltijdwerk. De westers allochtonen daarentegen lijken zich juist op veel fronten sterk aangetrokken te voelen tot de pabo en/of het beroep van leraar. De lage aantallen respondenten hier nopen wel tot terughoudendheid bij het trekken van conclusies (zie bijlage Tabel 6.10).

Profiel pabo-studenten: relatief sterk georiënteerd op beroepsperspectief

Ten slotte bekijken we in deze paragraaf nog of en hoe de studiekeuzemotieven van de groep die de pabo kiest afwijkt van die van de overige studenten. In Figuur 4.2 zijn de keuzemotieven van havisten die gekozen hebben voor de pabo en de havisten die kozen voor een andere opleiding in beeld gebracht. De top drie van belangrijkste motieven is voor beide groepen hetzelfde, zij het in andere volgorde. Belangrijkst zijn het beroep dat kan worden uitgeoefend en of de opleiding inhoudelijk interessant is en aansluit bij de capaciteiten en vaardigheden. Verschillen zijn dat pabo-studenten het duidelijk vaker dan andere studenten belangrijk vinden dat het beroep dat ze met de studie kunnen gaan uitoefenen hen aanspreekt en dat de studie mogelijkheden biedt om praktijkervaring op te doen. Zij hechten daarentegen duidelijk minder vaak belang dan andere studenten aan meer of bredere beroepsmogelijkheden, meer kans op een baan, een hoger salaris of meer maatschappelijk aanzien/status. Deze verschillen overziende, suggereert dit dat pabo-studenten meer dan andere studenten vooral gemotiveerd worden door het duidelijk omliggende toekomstperspectief van werken in het basisonderwijs.

Figuur 4.2 Belangrijke motieven voor het kiezen van je opleiding, havisten. (%)

Bron: Startmonitor, ResearchNed.

4.4 Motieven bij pabo-overwegers om toch niet voor de pabo te kiezen

In deze paraaf bekijken we nader de groep die de pabo overwoog, maar er uiteindelijk toch niet voor koos. Een groot deel van de havisten die de pabo overwegen (ongeveer driekwart), kiest uiteindelijk een andere opleiding. Eerder zagen we al dat hierbij vooral veel mannen afvallen.

De motieven voor deze groep leerlingen om uiteindelijk niet voor de pabo te kiezen, lopen uiteen (zie Tabel 4.). Door zowel mannen als vrouwen wordt vaak genoemd dat ze eerst wat anders willen doen, eigenlijk niet in het onderwijs willen werken en weinig carrièremogelijkheden zien. Mannen noemen daarnaast vaak en ook veel vaker dan vrouwen (41 versus 26%) als reden het moeilijk kunnen vinden van een baan als leraar. Verder noemen zij veel vaker dan vrouwen als redenen de sfeer op de opleiding (36% tegenover slechts 10% van de vrouwen), het niet willen werken met kinderen (circa 34% tegenover 14% bij de vrouwen), het feit dat de opleiding is afgeraden door ouders of vrienden (33 versus 11%), dat de opleiding of het werk als leraar niet geschikt is voor mannen (resp. 21 en 28 versus 0%), de lage status van het beroep (28 versus 19%) en dat de opleiding is afgeraden door de decaan (26 versus 5%). In het algemeen valt op dat de mannelijke afhakers bijna alle redenen om na overweging toch niet naar de pabo te gaan (veel) vaker belangrijker vinden dan vrouwen. Uitzondering is - naast het lage salaris (dat 36% van de meisjes noemt tegenover 27% van de jongens) - het niet willen werken in het onderwijs, dat vrouwen vaker belangrijk vinden. Dit ondersteunt het eerder beschreven patroon dat jongens die de pabo wel overwegen maar er niet voor kiezen wel het onderwijs in willen, maar niet het basisonderwijs. Opvallend is ten slotte nog de score bij de verplichte taal- en rekentoets. Een flink deel van de jongens (31%) noemt dit een belangrijke afhaakreden voor de pabo, tegenover maar 18 procent van de meisjes.

Tabel 4.8 Redenen voor studenten die de pabo wel overwegen maar uiteindelijk niet doen, naar geslacht (% (zeer) belangrijk)

	Man	Vrouw	Totaal
Ik wil eerst wat anders doen	41	41	41
Moeilijk om een baan te vinden als leraar	41	26	31
Ik wil niet in het onderwijs werken	37	46	43
Weinig carrièremogelijkheden	37	37	37
Vanwege de sfeer op de opleiding	36	10	19
De opleiding lijkt mij saai (weinig uitdaging)	35	32	33
Ik wil niet met oudere kinderen (8-12 jaar) werken	34	14	21
De opleiding heeft te weinig diepgang	33	32	32
Ik wil niet met jonge kinderen (4-7 jaar) werken	33	13	20
Het is mij afgeraden door mijn omgeving (ouders, vrienden)	33	11	19
Vanwege de verplichte taal- en rekentoets	31	18	22
Beroep heeft weinig status	28	19	22
Het werk als leraar is niet geschikt voor mannen	28	0	10
Laag salaris	27	36	33
Het is mij afgeraden door mijn leraar/decaan	26	5	12
De opleiding lijkt mij moeilijk/zwaar (bv taal, rekenen)	24	17	19
De opleiding is niet geschikt voor mannen	21	0	8
Anders, namelijk	5	5	5
Totaal (N)	26	96	122

Bron: internetenquête havisten, ResearchNed. Alleen leerlingen die de pabo hebben overwogen maar niet gekozen. Percentage leerlingen dat heeft aangegeven dat de betreffende reden een (zeer) belangrijke rol speelt (score 4-5 op een 5-puntsschaal).

Uit de Startmonitor blijkt aanvullend dat belangrijke redenen om na overweging toch niet voor de pabo te kiezen, liggen bij de beperkte carrièremogelijkheden (zowel binnen als buiten het onderwijs) en bij de beperkte financiële groeimogelijkheden. Grote verschillen tussen mannen en vrouwen zijn dat voor mannen de beperkte financiële groeimogelijkheden en de beperkte loopbaan- en carrièremogelijkheden (veel) vaker een reden zijn om toch een andere studie te kiezen dan voor vrouwen (bijlage Tabel 6.13).

Verschillen naar etniciteit

Uit de enquête onder havisten blijken een aantal verschillen tussen allochtone en autochtone havisten in de motieven om na overweging toch geen pabo-opleiding te volgen (zie bijlage Tabel 6.15 en Tabel 6.16 voor resultaten vanuit de Startmonitor). Hierbij resultaten hoort opnieuw de kanttekening dat de kleine aantallen nopen tot terughoudendheid bij het trekken van conclusies⁷. Dat gezegd hebbende is het beeld dat niet-westers allochtone leerlingen vaker dan autochtonen aangeven dat ze verwachten moeilijk een baan te kunnen vinden als leraar, dat ze 'eerst iets anders willen gaan doen', dat het beroep weinig status heeft, dat ze niet met jonge kinderen willen werken en dat het is afgeraden door ouders, vrienden en door de leraar of decaan. Opvallend is dat de allochtone leerlingen zich juist niet sterker dan autochtone leerlingen laten afschrikken door de verplichte taaltoets. De niet-westers allochtonen vinden verder minder vaak dan andere havisten een belangrijke reden dat de opleiding saai is, weinig diepgang heeft en er een laag salaris is.

Keuze voor pabo valt meestal laat

Voor de beïnvloeding van de definitieve keuze voor de pabo is het moment van kiezen belangrijk. De meeste leerlingen (ongeveer driekwart) die de pabo overwegen maken hun studiekeuze laat, in de tweede helft van 5 havo, met het zwaartepunt tussen maart en juni (bijlage Tabel 6.14). Er zijn maar weinig leerlingen die hun studiekeuze in de eerste helft van 5 havo maken en nog minder die er nog eerder al uit waren.

⁷ Vanwege de kleine aantallen respondenten zijn in deze alinea ook de percentages weggelaten.

4.5 Wat de keuze voor de pabo nog kan doen kantelen

In de enquête is ten slotte gevraagd aan de havisten die de pabo overwogen maar er uiteindelijk niet voor kozen, wat hen eventueel op andere gedachten zou kunnen brengen (Tabel 4.9). Uit de antwoorden blijkt dat voor zowel mannen als vrouwen bovenal hogere salarissen en meer doorgroeimogelijkheden belangrijk zijn. Voor ongeveer de helft van de afhakers zouden dat redenen zijn om de pabo te heroverwegen. Mannen vinden daarnaast (veel) vaker dan vrouwen mogelijk doorslaggevende redenen dat er meer aandacht voor ICT in het onderwijs zou zijn, de verplichte stage in de onderbouw zou vervallen, meer mannen les zouden geven, de leraar meer status zou hebben en er meer jongens op de pabo zouden zitten.

Beleidsmatig interessant is dat een toch substantiële groep (15% van de jongens en 19% van de meisjes) expliciet aangeeft dat bijspijkmogelijkheden voor taal- en rekenvaardigheden hen over de streep zouden kunnen trekken. Een uitgebreidere beschikbaarheid daarvan zou dus de belangstelling voor de pabo kunnen vergroten.

Tabel 4.9 Wanneer zou je toch overwegen de pabo te volgen? (%)

	Man	Vrouw	Totaal
Hogere salarissen voor leraren	52	48	50
Meer doorgroeimogelijkheden	47	49	48
Meer aandacht voor ICT in het onderwijs	33	8	17
Geen verplichte stage in de onderbouw	31	9	17
Meer mannen voor de klas	28	10	16
Meer status als leraar	26	18	21
Meer jongens op de Pabo	24	15	18
Bijspijkmogelijkheden voor taal- en rekenvaardigheden	15	19	17
Minder creatieve vakken	10	7	8
Minder reflectie	5	9	8
Anders, namelijk	3	28	19
Totaal (N)	26	96	122

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed. Leerlingen die niet kiezen voor de Pabo, maar deze wel overwogen hebben.

Heroverweging door allochtonen

Bezien naar etniciteit blijkt dat ook voor allochtonen een hoger salaris en meer doorgroeimogelijkheden de belangrijkste redenen zijn die tot heroverweging zouden kunnen leiden. De kleine aantallen respondenten nopen verder tot terughoudendheid bij de interpretatie van de resultaten. Opvallend is enkel nog te noemen dat slechts enkele allochtone respondenten aangeven dat bijspijkmogelijkheden voor taal- en rekenvaardigheden hen nog eventueel over de streep zouden kunnen trekken, relatief minder dan bij autochtonen (zie bijlage Tabel 6.18).

5 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

Belangstelling voor de pabo daalt

De belangstelling voor de pabo is bij havisten in de afgelopen tien jaar bijna gehalveerd; het deel van de havisten dat zich inschreef aan de pabo daalde van 10% naar 5,4%. Vooral vrouwen schrijven zich in aan de pabo, mannen en allochtonen in veel beperktere mate. Ruim 20 procent van de in dit onderzoek bevroegde havisten zegt de pabo te overwegen als studie (12% bij de jongens en 27% bij de meisjes). In vergelijking met vrouwen overwegen mannelijke havisten minder dan half zo vaak de pabo en van die overwegers kiezen de jongens weer half zo vaak als meisjes daadwerkelijk voor de pabo. Bij die afhakers kiezen wel de jongens veel vaker dan meisjes voor een andere onderwijsopleiding, wat aantoonde dat de belangstelling voor het onderwijs er bij jongens wel is.

Flink deel van het potentieel voor de pabo en het beroep van po-docent wordt gemist

Uit onze analyse blijkt dat niet het volle potentieel voor de pabo wordt aangeboord. Een flink deel van de havisten (6% van het totaal) geeft aan (ooit) wel in het basisonderwijs te willen werken, maar tegelijkertijd niet de pabo te overwegen als studie. Dit betreft relatief veel jongens; ongeveer een derde van de jongens die wel in het basisonderwijs zou willen werken, overweegt niet de pabo. Die groep zou mogelijk met een aangepaste opzet van de pabo of via andere routes naar het leraarschap aan het onderwijs kunnen worden gebonden. Zeker gelet op de omvang van deze groep is het de moeite waard dit nader uit te zoeken.

- *Aanbeveling 1: nagaan welke routes naar het leraarschap of aangepaste opzet van de pabo de groep die in het basisonderwijs wil werken en toch niet de pabo overweegt, wel zou kunnen aanspreken.*

Imago pabo bij jongens en allochtonen sluit matig aan op algemene studie- en loopbaanmotieven

Bij jongens op de havo komen de belangrijkste studie- en beroepskeuzemotieven matig overeen met hun beeld van de pabo en van het beroep van leraar. Topmotieven voor jongens bij hun opleidingskeuze zijn dat de opleiding inhoudelijk interessant is, dat het beroep waarvoor wordt opgeleid hen aanspreekt, dat de opleiding goed aansluit op de vaardigheden en dat de sfeer op de opleiding goed is. In hun loopbaan willen jongens vooral zich verder ontwikkelen, doorgroeien en opgedane kennis en vaardigheden kunnen gebruiken. Hiertegenover staat dat jongens vaak de pabo saai, met een lage status, makkelijk en een vrouwenstudie vinden. Bij het lerarenberoep overheerst bij jongens het imago van weinig carrièremogelijkheden, laag salaris, weinig afwisseling, een lage status en een vrouwenberoep. Veel jongens die afhaken voor de pabo geven aan dat meer salaris en meer doorgroeimogelijkheden in het beroep hen over de streep zouden kunnen trekken. Ook vinden veel jongens onder meer de sfeer op de pabo (samenhangend met de aanwezigheid van weinig andere jongens) een belangrijke reden om uiteindelijk iets anders te gaan doen.

Daarnaast is voor jongens op de havo een heel belangrijk studiekeuzemotief dat er een goede kans is op een baan. Door jongens op de havo wordt de baankans na de pabo vaak hoog ingeschat, maar door een flinke groep juist ook laag. Verder geven de jongens die de pabo daadwerkelijk kiezen, 'meer kans op een baan' veel vaker dan meisjes op als belangrijk motief om inderdaad voor de pabo te kiezen. Maar anderzijds is voor de groep jongens die de pabo overweegt en er uiteindelijk *niet* voor kiest, de vaakst aangegeven reden dat het juist moeilijk is om een baan te vinden. Samengevat is het beeld dat de perceptie van de baankans sterk verschilt tussen jongens en dat de waargenomen baankans voor een groep jongens ook een belangrijke negatieve bijdrage levert aan de aantrekkelijkheid van de pabo. Positief is dat de pabo bij jongens op de havo geen duidelijk of sterk imago heeft als lichte studie met weinig diepgang. De recente maatregelen met betrekking tot toelatingstoetsen en in het algemeen de versterking en verhoging van het niveau van de opleidingen, zullen hierin ook een factor zijn.

Een belangrijke algemene constatering ten slotte is dat het imago van de pabo en ook van het beroep van leraar in de groep die de pabo niet overweegt bij jongens niet duidelijk slechter of beter is dan bij meisjes.

In dit onderzoek zagen we dat de allochtone havisten in vergelijking met de andere havisten zich in het algemeen wat vaker ambitieus betonen en vaker hogerop willen of willen doorgroeien. Ook de aansluiting van de hbo-studie op een vervolg aan een universiteit is voor hen vaker belangrijk. Juist op deze punten van loopbaanmogelijkheden en doorgroei hebben de pabo en het lerarenberoep een relatief zwak imago. Ook geven niet-westers allochtone leerlingen vaker dan autochtonen als afhaakredenen voor de pabo aan dat ze verwachten moeilijk een baan te kunnen vinden als leraar en dat de pabo is afgeraden door ouders, vrienden en door de leraar of decaan. De baankans wordt door allochtone leerlinge ook wat vaker niet hoog ingeschat dan door autochtone leerlingen. Verder zagen we dat binnen de groep die de pabo overweegt de aantrekkingskracht van de pabo op de niet-westers allochtonen over een brede linie duidelijk minder sterk is dan bij autochtone leerlingen.

- *Aanbeveling 2: om het imago van de pabo en het leraarsberoep meer in overeenstemming te brengen met de belangrijkste studie- en beroepskeuzemotieven bij jongens en allochtonen op de havo is van belang om het volgende aan te pakken:*
- *Het imago van saai en weinig afwisseling. Nader onderzocht zou kunnen worden wat precies saai en weinig afwisselend aan de pabo en het leraarsberoep wordt gevonden, of dat beeld klopt met de realiteit en hoe dat imago effectief is te corrigeren.*
- *De sfeer op de pabo die met name jongens niet aanspreekt.*
- *Een goed beeld geven van de baan- en loopbaankansen in het onderwijs.*

Marketing en opzet van de pabo beter toesnijden op voorkeuren jongens

Verder bleek in deze analyse dat voor jongens andere zaken aantrekkelijk zijn in het leraarsberoep en in de opleiding dan voor meisjes. Jongens worden vooral aangetrokken door lesgeven en interessante vakken. Voor zowel jongens als meisjes is het aantrekkelijkste aspect het lerarenberoep dat met de opleiding uitgeoefend kan worden. Ook in vergelijking met andere hbo-studenten zijn pabo-studenten sterk gefocust op het specifieke beroepsperspectief. Duidelijk verschil tussen mannen en vrouwen is dat de voorkeuren van mannen over een brede linie veel beter passen bij het lesgeven aan oudere kinderen en minder bij het lesgeven aan jonge kinderen. Jongens die de pabo overwegen maar niet kiezen, vinden ook vaak het schrappen van de stage in de onderbouw een reden om de afwijzing van de pabo te heroverwegen. Bij het aspect vrouwelijk is een belangrijke constatering dat de pabo bij de onderzochte groep havisten in sterkere mate een imago heeft van vrouwelijk dan het lerarenberoep.

- *Aanbeveling 3: in de 'marketing' en opzet van de pabo voor jongens de nadruk leggen op 'inhoud' en werken in de bovenbouw en een aansprekend beroepsperspectief.*

Studiekeuzeprocess bij jongens positief ondersteunen en begeleiden vanuit directe omgeving

Zoals aangegeven is er toch nog een relatief grote groep jongens op de havo (één op de acht) die de pabo overweegt. In de periode van een definitieve keuze maken die daarop volgt, staan jongen meer bloot aan omgevingsdruk van vrienden, familie en op school (leraar, decaan). Ons onderzoek levert op dat jongens veel vaker dan meisjes uiteindelijk niet kiezen voor de pabo omdat de omgeving en opiniemakers op school (decanen, leraren) negatief adviseren over de pabo. Het overgrote deel (ongeveer 5/6^e) van de jongens die de pabo overwegen valt daardoor af. Een factor daarbij is onder meer de perceptie van de pabo en van het lerarenberoep als zijnde vrouwelijk. Die perceptie verschilt behoorlijk tussen groepen. Vrouwen en de inschrijvers aan de pabo vinden veel vaker de pabo een vrouwenstudie dan anderen. Bij jongens op de havo is er feitelijk (nog) geen echt sterk beeld van de pabo als een vrouwenstudie; de grote meerderheid van de jongens is hier 'neutraal' in. De onderzoeksresultaten zijn consistent met een patroon dat een aantal jongens nog vrij argeloos de pabo overweegt, vaak omdat werken in het onderwijs hen aanspreekt, maar dat ze in de periode daarna door hun omgeving worden 'gecorrigeerd' en onder meer ondervinden dat de pabo eigenlijk voor meisjes is. Het is daarmee belangrijk om in de cruciale

periode tussen overwegen en daadwerkelijk kiezen deze leerlingen positief te steunen in hun belangstelling voor de pabo en ze bijvoorbeeld actief te stimuleren naar een open dag van de pabo te gaan. Uit eerder onderzoek bleek dat jongens die de pabo overwegen daar weinig heen gaan.

De belangstelling bij jongens voor de pabo en het onderwijs is er immers wel. Deze conclusie wijkt wat af van eerder onderzoek, zoals beschreven in hoofdstuk 2 (rapport *Paboys gevonden?*) waarin wordt gesteld dat het beeld van het beroep sterk wordt bepaald door eerdere ervaringen in het eigen onderwijs en door familie en kennissen die het beroep uitoefenen, waardoor het moeilijk is om dat beeld te beïnvloeden. Uit ons onderzoek blijkt dat voor een groep jongens de keuze juist nog tamelijk open ligt en ze ook de pabo overwegen, waarna de (negatieve) beïnvloeding voor hen pas echt begint.

De beste periode voor een positieve beïnvloeding is de eerste helft van het vijfde schooljaar tot de maand maart. De veruit grootste groep havisten maakt de definitieve keuze vanaf maart in 5-havo.

- *Aanbeveling 4: op scholen (via decanen, leraren, mannelijke leerkrachten, actief stimuleren om open dagen te bezoeken) jongens meer confronteren met een positief beeld en met een positief advies over de pabo.*

Bijspijkermogelijkheden voor taal- en rekenvaardigheden vooral ook voor jongens interessant

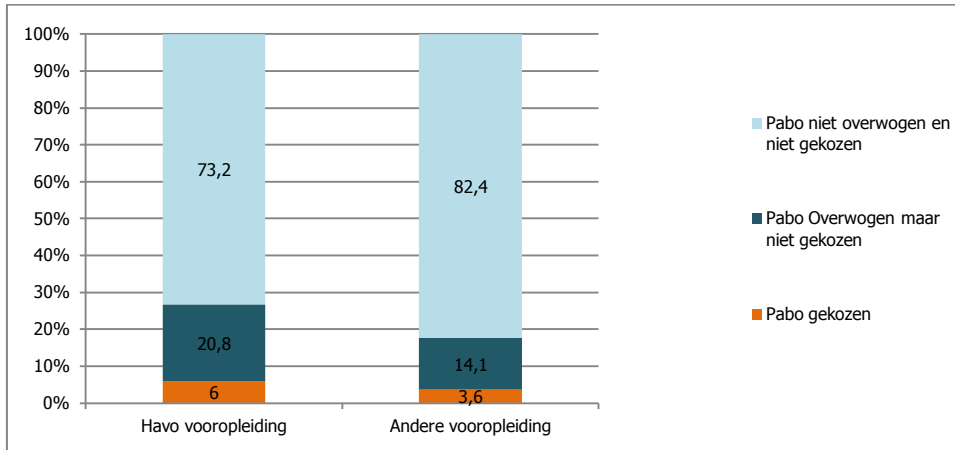
In de afgelopen jaren zijn de reken- en taalvaardigheden belangrijker geworden bij de toegang tot en het succesvol afronden van de pabo. In onze analyse vonden we dat voor een relatief groot deel (ongeveer een derde) van de jongens die de pabo overweegt, de verplichte taal- en rekentoets een belangrijke reden was om toch niet naar de pabo te gaan. Ook geeft ongeveer één op de zes havisten (ongeveer even vaak meisjes als jongens) die de pabo overwegen maar niet kozen, aan dat een bijspijkerkursus voor talen en rekenen hen op andere gedachten had kunnen brengen. Vertaald naar de totale populatie gaat dit om 3 à 4 procent van alle havisten. Vergeleken met andere overwegingen zijn de taal- en rekenvaardigheden geen apert hoofdpunt bij het niet kiezen voor de pabo, maar omdat dit beleidsmatig relatief makkelijk en praktisch is aan te pakken en het toch een relatief grote groep aangaat, is dit een belangrijk aandachtspunt.

- *Aanbeveling 5: meer gelegenheid bieden tot, danwel meer bekendheid geven aan bijspijkermogelijkheden voor taal- en rekenvaardigheden.*

6 Bijlage: tabellen en figuren

Stromen naar de pabo en alternatieve keuzes

Figuur 6-1 Leerlingen die de pabo overwogen of hebben overwogen maar er niet voor kiezen (%)

Bron: Startmonitor, ResearchNed.

Tabel 6.1 Opleidingskeuze havisten die pabo overwogen maar niet kozen (% , ongewogen)

	Allochtoon	Autochtoon	Totaal
Onderwijs	31	31	31
Economie	30	22	23
Gedrag & Maatschappij	17	21	20
Techniek	13	10	11
Gezondheidszorg	7	13	13
Landbouw en natuurlijke omgeving	1	1	1
Recht	1	0	0
Taal & Cultuur	0	2	2
Sectoroverstijgend	0	0	0
Natuur	0	0	0
Totaal (N)	457	3131	3588

Bron: Startmonitor, ResearchNed.

Wat havisten aantrekt in een studie en een beroep

Tabel 6.2 Hoe belangrijk zijn de volgende motieven voor het kiezen van je opleiding? (%)

	Autochtoon	Westers allochtoon	Niet-westers allochtoon	Totaal
De opleiding moet inhoudelijk interessant zijn	91	92	92	91
Het beroep dat ik ermee kan gaan uitoefenen, moet mij aanspreken	89	88	88	89
De opleiding biedt grote kans op een baan	84	87	88	85
De opleiding moet goed aansluiten bij mijn vaardigheden	85	79	84	84
De sfeer op de opleiding moet goed zijn	83	77	77	82
Veel mogelijkheden om praktijkervaring op te doen	72	79	76	72
Ik moet de opleiding met een redelijke inspanning tot een goed einde kunnen brengen	74	71	71	73
Diploma geeft status	46	56	61	48
De opleiding biedt uitzicht op een hoog salaris	56	60	60	57
Met de opleiding kan ik veel verschillende beroepen uitoefenen	56	53	58	56
De opleiding biedt de mogelijkheid om door te stromen naar de universiteit	38	42	57	40
De opleiding moet duidelijk beroepsgericht zijn	61	61	56	60
Veel aandacht voor theorie	43	36	37	42
De opleiding moet dichtbij mijn woonplaats zijn	29	37	19	28
Anders, namelijk	7	5	7	7
Totaal (N)	370	47	82	499

Bron: internetenquête havisten, ResearchNed. Alleen leerlingen die verder willen leren in het HBO. Percentage leerlingen dat heeft aangegeven dat de betreffende reden een (zeer) belangrijke rol speelt.

Tabel 6.3 In mijn verdere studie en loopbaan vind ik het belangrijk dat ik... (%)

	Autochtoon	Westers allochtoon	Niet-westers allochtoon	Totaal
Mijn kennis en vaardigheden kan gebruiken en steeds verder kan ontwikkelen.	85	88	90	86
Werk doe met een grote kans op een baan/vast contract.	79	83	83	80
Steeds nieuwe, verschillende en/of moeilijke uitdagingen kan aangaan.	69	67	69	69
Kan opklimmen naar een hoog niveau in een organisatie en leiding kan geven.	61	78	69	63
Werk doe waarmee ik iets voor anderen kan betekenen.	64	69	68	65
Werk doe waarmee ik een bijdrage lever aan de maatschappij.	56	60	65	58
De ruimte heb om mijn werk op mijn manier te doen, met zo min mogelijk regels.	57	44	57	56
Een beroep heb met een bepaalde status of uitstraling.	45	52	53	46
Zelf een onderneming kan beginnen.	33	35	40	34
Totaal (N)	370	47	82	499

Bron: internetenquête havisten, ResearchNed. Alleen leerlingen die verder willen leren in het HBO. Percentage leerlingen dat heeft aangegeven dat de betreffende reden een (zeer) belangrijke rol speelt.

Tabel 6.4 Hoe belangrijk zijn de volgende motieven voor je opleidingskeuze? (%) Mannelijke leerlingen.

	Autochtoon	Westers allochtoon	Niet-westers allochtoon	Totaal
De opleiding moet inhoudelijk interessant zijn	91	86	92	91
De opleiding biedt grote kans op een baan	87	79	92	88
De opleiding moet goed aansluiten bij mijn vaardigheden	87	72	87	86
Het beroep dat ik ermee kan gaan uitoefenen, moet mij aanspreken	86	77	84	85
De sfeer op de opleiding moet goed zijn	82	65	80	81
Ik moet de opleiding met een redelijke inspanning tot een goed einde kunnen brengen	76	58	80	76
Veel mogelijkheden om praktijkervaring op te doen	68	77	71	69
De opleiding biedt uitzicht op een hoog salaris	62	57	69	62
Diploma geeft status	51	36	63	52
De opleiding biedt de mogelijkheid om door te stromen naar de universiteit	40	48	55	42
De opleiding moet duidelijk beroepsgericht zijn	69	57	54	67
Met de opleiding kan ik veel verschillende beroepen uitoefenen	62	53	54	61
Veel aandacht voor theorie	42	34	42	42
De opleiding moet dichtbij mijn woonplaats zijn	29	43	28	30
Anders, namelijk	10	7	10	10
Totaal (N)	131	14	24	169

Bron: internetenquête havisten, ResearchNed. Alleen mannelijke leerlingen die verder willen leren in het HBO. Percentage leerlingen dat heeft aangegeven dat de betreffende reden een (zeer) belangrijke rol speelt.

Tabel 6.5 In mijn verdere studie en loopbaan vind ik het belangrijk dat ik... (%) Mannelijke leerlingen.

	Autochtoon	Westers allochtoon	Niet-westers allochtoon	Totaal
Mijn kennis en vaardigheden kan gebruiken en steeds verder kan ontwikkelen.	87	91	87	87
Werk doe met een grote kans op een baan/vast contract.	83	79	83	82
Steeds nieuwe, verschillende en/of moeilijke uitdagingen kan aangaan.	71	57	76	71
De ruimte heb om mijn werk op mijn manier te doen, met zo min mogelijk regels.	62	42	69	62
Kan opklimmen naar een hoog niveau in een organisatie en leiding kan geven.	65	77	66	66
Werk doe waarmee ik iets voor anderen kan betekenen.	61	62	66	62
Werk doe waarmee ik een bijdrage lever aan de maatschappij.	56	44	66	56
Een beroep heb met een bepaalde status of uitstraling.	53	41	58	53
Zelf een onderneming kan beginnen.	38	42	56	40
Totaal (N)	131	14	24	169

Bron: internetenquête havisten, ResearchNed. Alleen mannelijke leerlingen die verder willen leren in het HBO. Percentage leerlingen dat heeft aangegeven dat de betreffende reden een (zeer) belangrijke rol speelt.

Het imago van de pabo en het lerarenberoep

Tabel 6.6 *Imago van de pabo en het lerarenberoep, havisten die de pabo niet hebben overwogen (%)*

	Neutraal			
Beperkte financiële groeimogelijkheden	50	29	21	Uitgebreide financiële groeimogelijkheden
Opleiding is saai	38	27	35	Opleiding is uitdagend
Beperkte loopbaanmogelijkheden	38	33	29	Uitgebreide loopbaanmogelijkheden
Beroep heeft lage status / weinig aanzien	36	41	23	Beroep heeft hoge status / veel aanzien
Opleiding heeft lage status/weinig aanzien	36	40	25	Opleiding heeft hoge status / veel aanzien
Opleiding is zwaar/intensief	32	43	24	Opleiding is licht
Beroep met weinig afwisseling	27	25	48	Beroep met veel afwisseling
Weinig mogelijkheden tot zelfontplooiing	26	37	38	Veel mogelijkheden tot zelfontplooiing
Opleiding is moeilijk	22	45	33	Opleiding is gemakkelijk
Weinig kans op een baan	11	27	62	Veel kans op een baan
Typische mannenstudie en -beroep	8	53	39	Typische vrouwenstudie en –beroep

Bron: Startmonitor, ResearchNed.

Tabel 6.7 Imago van de pabo onder havisten die de pabo niet hebben overwogen, naar etniciteit. (%)

	Etniciteit	Neutraal			
Opleiding is saai	Aut	41	34	25	Opleiding is uitdagend
	W-all	29	48	22	
	Nw-all	43	36	21	
Opleiding heeft lage status	Aut	39	49	13	Opleiding heeft hoge status
	W-all	30	55	15	
	Nw-all	33	52	15	
Opleiding heeft weinig diepgang	Aut	32	41	27	Opleiding heeft veel diepgang
	W-all	25	45	30	
	Nw-all	36	41	23	
Opleiding is zwaar/intensief	Aut	23	48	29	Opleiding is licht
	W-all	17	51	32	
	Nw-all	25	46	28	
Opleiding is moeilijk	Aut	18	43	39	Opleiding is makkelijk
	W-all	25	44	32	
	Nw-all	19	48	33	
Typische mannenstudie	Aut	4	58	37	Typische vrouwenstudie
	W-all	2	59	39	
	Nw-all	1	73	26	

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed.

Tabel 6.8 Imago van het beroep van leraar onder havisten die de pabo niet hebben overwogen, naar etniciteit. (%)

	Etniciteit	Neutraal			
Weinig carrièremogelijkheden	Aut	59	29	12	Veel carrièremogelijkheden
	W-all	39	45	17	
	Nw-all	46	42	12	
Laag salaris	Aut	50	44	7	Hoog salaris
	W-all	36	53	11	
	Nw-all	36	56	9	
Beroep met weinig afwisseling	Aut	44	26	30	Beroep met veel afwisseling
	W-all	38	33	29	
	Nw-all	40	32	27	
Beroep heeft lage status	Aut	39	54	7	Beroep heeft hoge status
	W-all	42	48	10	
	Nw-all	35	55	10	
Zwaar beroep	Aut	26	50	23	Makkelijk beroep
	W-all	28	42	30	
	Nw-all	20	52	28	
Weinig kans op een baan	Aut	21	34	45	Veel kans op een baan
	W-all	13	40	46	
	Nw-all	18	43	38	
Typisch mannenberoep	Aut	4	72	23	Typisch vrouwenberoep
	W-all	5	64	32	
	Nw-all	1	80	19	

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed.

Tabel 6.9 Imago van de pabo en het lerarenberoep onder leerlingen die de pabo niet hebben overwogen, naar etniciteit. (%)

	Etn.	Neutraal			
Opleiding is moeilijk	Aut	22	45	33	Opleiding is gemakkelijk
	All	19	49	32	
Opleiding is zwaar/intensief	Aut	32	44	24	Opleiding is licht
	All	32	42	25	
Opleiding is saai	Aut	38	27	35	Opleiding is uitdagend
	All	37	26	37	
Opleiding heeft lage status/weinig aanzien	Aut	36	40	24	Opleiding heeft hoge status / veel aanzien
	All	34	36	30	
Typische mannenstudie en -beroep	Aut	8	53	39	Typische vrouwenstudie en -beroep
	All	9	58	33	
Weinig kans op een baan	Aut	11	27	62	Veel kans op een baan
	All	10	28	61	
Beroep met weinig afwisseling	Aut	26	25	49	Beroep met veel afwisseling
	All	32	27	41	
Beperkte loopbaanmogelijkheden	Aut	39	32	29	Uitgebreide loopbaanmogelijkheden
	All	35	34	31	
Beperkte financiële groeimogelijkheden	Aut	51	29	20	Uitgebreide financiële groeimogelijkheden
	All	44	30	26	
Beroep heeft lage status / weinig aanzien	Aut	36	42	22	Beroep heeft hoge status / veel aanzien
	All	34	37	30	
Weinig mogelijkheden tot zelfontplooiing	Aut	26	37	38	Veel mogelijkheden tot zelfontplooiing
	All	24	36	40	

Bron: Startmonitor, ResearchNed.

Wat trekt leerlingen die de pabo overwegen of kiezen daarin aan?

Tabel 6.10 Wat trekt je aan in de pabo en/of het beroep van leraar? Naar etniciteit. (%)

	Autochtoon	Westers allochtoon	Niet-westers allochtoon	Totaal
Talenten van kinderen ontwikkelen	82	94	64	81
Overdragen van kennis	78	74	62	76
Les kunnen geven	76	82	62	75
Zelfstandig kunnen werken als leraar	73	73	62	72
Goede kans op een baan	65	70	58	65
Interessante vakken	63	75	55	63
Flexibele werktijden en/of mogelijkheden tot deeltijdwerk	51	59	55	52
Werken met jonge kinderen (4-7 jaar)	62	58	51	61
Mogelijkheid tot zelfontplooiing	68	83	50	68
Mogelijkheid om tijdens de opleiding praktijkervaring op te doen	67	76	50	66
Afwisseling in het beroep van leraar	66	89	49	66
Maatschappelijk nuttig bezig zijn als leraar	66	59	49	64
Werken met oudere kinderen (8-12 jaar)	64	54	43	61
Breedte van de opleiding (veel verschillende vakken)	66	83	39	65
Werken in een team	66	68	38	63
Veel vakanties	41	54	32	41
Anders, namelijk	6	4	0	6
Totaal (N)	128	15	20	163

Bron: internetenquête ResearchNed. Alleen leerlingen die kiezen voor de pabo of de pabo overwegen. Percentage leerlingen dat heeft aangegeven dat de betreffende reden een (zeer) belangrijke rol speelt.

Tabel 6.11 Wat trekt je aan in de pabo en/of het beroep van leraar? Naar leerjaar. (%)

	Leerjaar 4	Leerjaar 5	Totaal
Talenten van kinderen ontwikkelen	82	80	81
Overdragen van kennis	75	77	76
Les kunnen geven	75	76	75
Zelfstandig kunnen werken als leraar	75	67	72
Mogelijkheid tot zelfontplooiing	72	62	68
Mogelijkheid om tijdens de opleiding praktijkervaring op te doen	68	65	66
Afwisseling in het beroep van leraar	67	64	66
Breedte van de opleiding (veel verschillende vakken)	67	62	65
Goede kans op een baan	63	67	65
Maatschappelijk nuttig bezig zijn als leraar	69	57	64
Interessante vakken	63	62	63
Werken in een team	59	69	63
Werken met jonge kinderen (4-7 jaar)	65	56	61
Werken met oudere kinderen (8-12 jaar)	60	64	61
Flexibele werktijden en/of mogelijkheden tot deeltijdwerk	53	50	52
Veel vakanties	43	38	41
Anders, namelijk	6	5	6
Totaal (N)	87	76	163

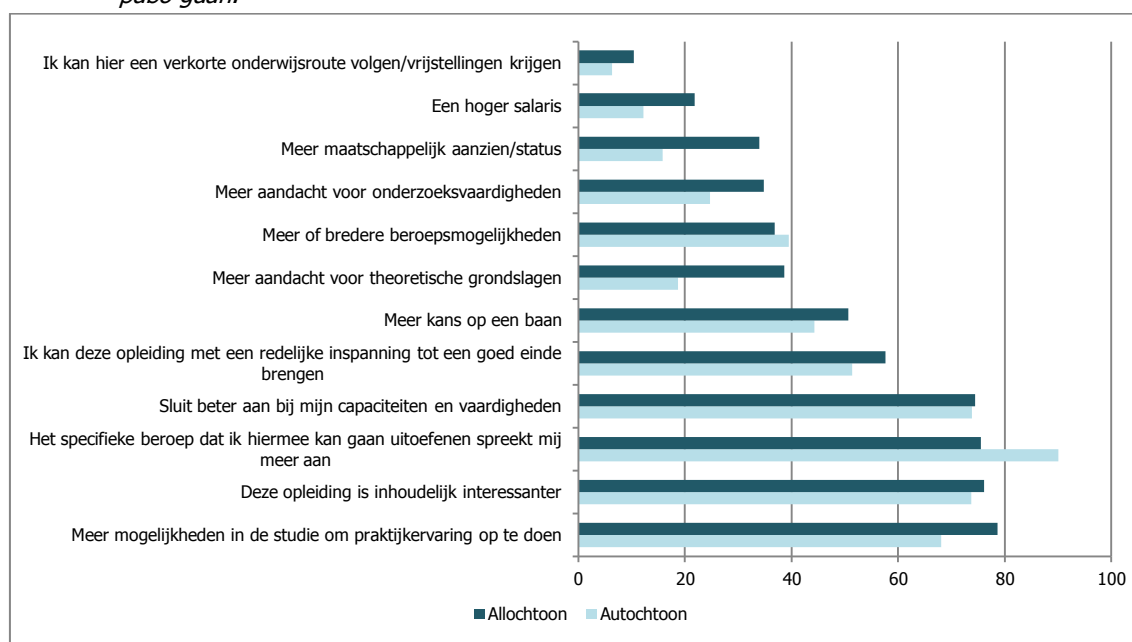
Bron: internetenquête ResearchNed. Alleen leerlingen die kiezen voor de pabo of de pabo overwegen. Percentage leerlingen dat heeft aangegeven dat de betreffende reden een (zeer) belangrijke rol speelt.

Tabel 6.12 Wat trekt je aan in de pabo en/of het beroep van leraar? Naar profiel. (%)

	N&G, N&T en combinatie	C&M, E&M en combinatie	Totaal
Talenten van kinderen ontwikkelen	90	78	81
Overdragen van kennis	86	73	76
Les kunnen geven	71	77	75
Zelfstandig kunnen werken als leraar	84	68	72
Mogelijkheid tot zelfontplooiing	70	67	68
Mogelijkheid om tijdens de opleiding praktijkervaring op te doen	61	68	66
Afwisseling in het beroep van leraar	63	67	66
Breedte van de opleiding (veel verschillende vakken)	63	65	65
Goede kans op een baan	64	65	65
Maatschappelijk nuttig bezig zijn als leraar	61	65	64
Interessante vakken	71	60	63
Werken in een team	56	66	63
Werken met jonge kinderen (4-7 jaar)	62	61	61
Werken met oudere kinderen (8-12 jaar)	62	61	61
Flexibele werktijden en/of mogelijkheden tot deeltijdwerk	41	56	52
Veel vakanties	32	44	41
Anders, namelijk	5	6	6
Totaal (N)	49	114	163

Bron: internetenquête ResearchNed. Alleen leerlingen die kiezen voor de pabo of de pabo overwegen. Percentage leerlingen dat heeft aangegeven dat de betreffende reden een (zeer) belangrijke rol speelt.

Figuur 6-2 Belangrijke motieven voor het kiezen van je opleiding, naar etniciteit. (%) Havisten die naar de pabo gaan.

Bron: Startmonitor, ResearchNed.

Motieven bij havisten die de pabo overwegen om toch niet voor de pabo te kiezen

Tabel 6.13 Redenen voor studenten die de pabo overwegen om het uiteindelijk niet te doen. Naar geslacht. (%)

	M	V	Totaal
Beperkte financiële groeimogelijkheden (salaris)	39	24	29
Beperkte loopbaan/carrièremogelijkheden buiten het onderwijs	37	31	33
Beperkte loopbaan/carrièremogelijkheden in het onderwijs	32	26	28
De opleiding lijkt mij saai (weinig uitdaging)	21	26	24
De opleiding lijkt mij moeilijk/zwaar (b.v. taal, rekenen)	7	9	8
Ik werd niet toegelaten (selectie/loting)	2	2	2
Anders	36	37	37
Totaal (N)	856	1.639	2.495

Bron: Startmonitor, ResearchNed. Alleen havisten die pabo overwogen maar niet gekozen hebben. Percentage leerlingen voor wie de reden een belangrijke rol speelde (score 4-5 op een 5-puntsschaal).

Tabel 6.14 Moment van studiekeuze? (%) Alleen havisten die pabo overwogen maar niet gekozen hebben

Moment	Percentage
Voor profielkeuze	4
Voor 5-havo	9
1e helft 5-havo	14
2e helft 5-havo: jan/feb	13
2e helft 5-havo: mrt/apr	21
2e helft 5-havo: mei/jun	22
2e helft 5-havo: juli of later	14
Weet niet	5
Totaal (N)	3.588

Bron: Startmonitor, ResearchNed. Alleen havisten die pabo overwogen maar niet gekozen hebben.

Tabel 6.15 Redenen voor havisten die de pabo overwegen, maar uiteindelijk niet doen. Naar etniciteit. (%)

	Autochtoon	Westers allochtoon	Niet-westers allochtoon	Totaal
Ik wil eerst wat anders doen	35	80	59	41
Moeilijk om een baan te vinden als leraar	30	46	38	32
Ik wil niet in het onderwijs werken	43	50	36	43
Ik wil niet met jonge kinderen (4-7 jaar) werken	19	20	33	20
Beroep heeft weinig status	20	30	31	22
Weinig carrièremogelijkheden	36	58	30	37
Het is mij afgeraden door mijn ouders, vrienden/vriendinnen, etc.	18	18	28	19
Ik wil niet met oudere kinderen (8-12 jaar) werken	21	13	27	21
Het is mij afgeraden door mijn leraar/decaan	10	27	23	13
Vanwege de verplichte taal- en rekentoets	23	18	22	22
De opleiding heeft te weinig diepgang	34	31	20	32
De opleiding lijkt mij saai (weinig uitdaging)	35	30	19	33
De opleiding lijkt mij moeilijk/zwaar (bv taal, rekenen)	19	26	18	19
Vanwege de sfeer op de opleiding	19	24	18	19
Laag salaris	33	49	15	33
Het werk als leraar is niet geschikt voor mannen	10	12	12	10
De opleiding is niet geschikt voor mannen	8	12	0	8
Anders, namelijk	5	12	0	5
Totaal (N)	93	13	16	122

Bron: internetenquête havisten, ResearchNed. Alleen leerlingen die de pabo hebben overwogen maar niet gekozen. Percentage leerlingen dat heeft aangegeven dat de betreffende reden een (zeer) belangrijke rol speelt.

Tabel 6.16 Redenen voor havisten die de pabo overwegen om het niet te doen. Naar etniciteit. (%)

	Autochtoon	Allochtoon	Totaal
Anders	36	42	37
Beperkte financiële groeimogelijkheden (salaris)	29	33	30
Beperkte loopbaan/carrièremogelijkheden buiten het onderwijs	34	32	34
Beperkte loopbaan/carrièremogelijkheden in het onderwijs	28	28	28
De opleiding lijkt mij saai (weinig uitdaging)	24	21	24
De opleiding lijkt mij moeilijk/zwaar (b.v. taal, rekenen)	8	7	8
Ik werd niet toegelaten (selectie/loting)	2	2	2
Totaal (N)	2178	317	2495

Bron: Startmonitor, ResearchNed. Havisten die pabo overwogen maar niet gekozen hebben. Percentage leerlingen voor wie de reden een belangrijke rol speelde.

Tabel 6.17 Redenen voor havisten die de pabo overwegen om het niet te doen. Naar profiel. (%)

	N&G, N&T en combinatie	C&M, E&M en combinatie	Totaal
Ik wil niet in het onderwijs werken	39	44	43
Ik wil eerst wat anders doen	28	45	41
Weinig carrièremogelijkheden	39	36	37
De opleiding lijkt mij saai (weinig uitdaging)	29	34	33
Laag salaris	18	38	33
De opleiding heeft te weinig diepgang	30	33	32
Moeilijk om een baan te vinden als leraar	22	35	32
Vanwege de verplichte taal- en rekentoets	14	25	22
Beroep heeft weinig status	25	21	22
Ik wil niet met oudere kinderen (8-12 jaar) werken	16	23	21
Ik wil niet met jonge kinderen (4-7 jaar) werken	22	20	20
De opleiding lijkt mij moeilijk/zwaar (bv taal, rekenen)	25	17	19
Vanwege de sfeer op de opleiding	13	21	19
Het is mij afgeraden door mijn ouders, vrienden/vriendinnen, etc.	14	20	19
Het is mij afgeraden door mijn leraar/decaan	6	15	13
Het werk als leraar is niet geschikt voor mannen	4	12	10
De opleiding is niet geschikt voor mannen	0	10	8
Anders, namelijk	4	5	5
Totaal (N)	39	83	122

Bron: internetenquête havisten, ResearchNed. Alleen leerlingen die de pabo hebben overwogen maar niet gekozen. Percentage leerlingen dat heeft aangegeven dat de betreffende reden een (zeer) belangrijke rol speelt.

Wat zou havisten die uiteindelijk niet kiezen voor de pabo op andere gedachten brengen?

Tabel 6.18 Overwegingen om toch de pabo te volgen. Naar etniciteit. (%)

	Autochtoon	Westers allochtoon	Niet-westers allochtoon	Totaal
Hogere salarissen voor leraren	49	67	45	50
Meer doorgroeimogelijkheden	49	57	40	48
Meer status als leraar	18	43	31	21
Meer jongens op de Pabo	19	12	13	18
Geen verplichte stage in de onderbouw	19	7	6	17
Bijspijkermogelijkheden voor taal- en rekenvaardigheden	18	14	13	17
Meer aandacht voor ICT in het onderwijs	15	37	22	17
Meer mannen voor de klas	17	12	13	16
Minder reflectie	4	25	26	8
Minder creatieve vakken	8	12	10	8
Anders, namelijk	20	0	24	19
Totaal (N)	93	13	16	122

Bron: Internetenquête havisten, ResearchNed. Leerlingen die niet kiezen voor de Pabo maar deze wel overwogen hebben.

www.arbeidsmarktplatformpo.nl

**ARBEIDSMARKTPLATFORM
PRIMAIR ONDERWIJS**

Postadres

Postbus 556
2501 CN Den Haag

Bezoekadres

Lange Voorhout 13
2514 EA Den Haag

T 070 376 58 10

www.arbeidsmarktplatformpo.nl
info@arbeidsmarktplatformpo.nl

ARBEIDSMARKTPLATFORM PRIMAIR ONDERWIJS
is het kennis-en expertisecentrum van de arbeidsmarkt
in het primair onderwijs. Samen met de sector bevordert
het een gezonde arbeidsmarkt.